

BÆREDYGTIGE BYER

- en social og grøn bæredygtig bypolitik

Rapporten er udarbejdet af:

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

I samarbejde med:

Miljøministeriet

Kulturministeriet

Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold

Klima-, Energi og Bygningsministeriet

Transportministeriet

ISBN:

978-87-7134-132-4

Februar 2015

Publikationen kan rekvireres hos:

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

Gammel Mønt 4

1117 København K

Telefon 33 92 29 00

www.mbbi.dk

INDHOLD

1. INDLEDNING	
.....	3
<i>Om bypolitikken</i>	5
<i>Bæredygtige byer</i>	6
<i>En ny bæredygtig bypolitik</i>	7
<i>Social bæredygtighed</i>	8
<i>Grøn bæredygtighed</i>	9
<i>Det økonomiske hensyn i bæredygtighed</i>	10
<i>Helhedstænkning og bystrategisk ledelse</i>	11
2. TEMASPOR OG INITIATIVER	
.....	12
2.1 Fortætning og omdannelse af byer	13
2.1.1 <i>CASE: Roskildebydelen Musicon</i>	14
2.1.2 <i>Regeringens initiativer</i>	15
2.2 Involverende byer med plads til alle	18
2.2.1 <i>CASE: samskabelse om studiemiljø i Sønderborg</i>	21
2.2.2 <i>Regeringens initiativer</i>	22
2.3 Bygninger og boliger for mennesker og miljø	26
2.3.1 <i>CASE: et pilotprojekt i Vejle – klimatilpasning af en almen bydel</i>	27
2.3.2 <i>Regeringens initiativer</i>	28
2.4 Data og teknologi i den smarte by	32
2.4.1 <i>CASE: Smart Aarhus – en skandinavisk tredje vej</i>	33
2.4.2 <i>Regeringens initiativer</i>	34
2.5 Levende og fleksible byrum	36
2.5.1 <i>CASE: Godsbanearialet i Aalborg</i>	37
2.5.2 <i>Regeringens initiativer</i>	38
2.6. Tilgængelighed og bæredygtig mobilitet	43
2.6.1 <i>CASE: fra gade til by – omdannelse af Odense bymidte</i>	44
2.6.2 <i>Regeringens initiativer</i>	45

2.7. Byerne som omdrejningspunkt for grøn omstilling og klimatilpasning 49

2.7.1. CASE: Skt. Kjelds Kvarter - Danmarks første klimakvarter 51

2.7.2. Regeringens initiativer52

3. ANNEKS

.....57

3.1 Kommissorium for en social og grøn bæredygtig bypolitik.....57

1.

INDLEDNING

Byer er vigtige for mennesker. For de der bor, arbejder eller besøger dem, og for de der er afhængige af den vækst, byerne genererer til både by og opland. Vi ser aktuelt en markant urbanisering, der trækker befolkningen og væksten til byerne. Omkring halvdelen af alle danskere lever i dag i København eller en af de store provinsbyer.

Danmark har i international sammenhæng mangfoldige og tilgængelige byer, som både er grønne og arkitektonisk veludførte. Danske byer er dog først og fremmest kendt for at være menneskelige, men der er flere globale tendenser, der udfordrer og forandrer vores byer og livet i dem. Den stigende befolkningstilvækst lægger pres på bl.a. byernes arealer, ressourcer, boligpriser og offentlige services. Derudover resulterer den øgede trafikmængde i dårligere luftkvalitet og trængselsrelaterede problemer. Samtidig opleves der også en stigende tendens til social opdeling mellem befolkningsgrupper i de større byer.

Regeringen har, som det vil fremgå af denne rapport, gennemført en række initiativer, der på forskellig vis har betydning for fremtidens byudvikling. Med denne samlende bypolitik vil regeringen vise, den retning de forskellige initiativer giver for en bæredygtig byudvikling samt hvilke potentialer der ligger i at tænke på tværs af sektorer og aktører.

Vi er vant til at tænke sektororienteret. Det er den traditionelle tilgang for mange både lokale og nationale initiativer, men i fremtiden er vi nødt til at samtænke traditionelt opdelte sektorer. Med det øgede pres på byerne og stadig færre ressourcer til rådighed vil det være helt nødvendigt, at fremtidens bypolitik udvikles i et stadigt tættere samspil mellem områder såsom transport-, erhvervs-, social-, integrations-, miljø- og kulturpolitik.

Borgerinvolvering er et centralt element i fremtidens byudvikling og er med til at fastholde visionen for menneskelige og mangfoldige byer, fordi det giver levende og holdbare byer, hvor alle har en plads og kan komme til orde. Det stiller anderledes og nye krav til både den enkelte, byplanlæggere og virksomhederne, men det giver også en lang række muligheder for nye samarbejder på tværs af traditionelle strukturer.

For regeringen er det vigtigt, at landets byer har plads til mennesker med alle slags indkomster og forudsætninger. For byen er noget forskelligt for os alle. For de fleste af os gælder, at vi bevæger os i byen, vi transporterer os fra sted til sted. For nogle er byens steder en ramme om møder, events og sport, for børnene kan byrummet være et læringssted, for de ældre kan byens parker og bænke være et sted, hvorfra byens liv betragtes, for virksom-

hederne handler det om at placere sig i byrummet afhængig af hvilke målgrupper, de skal nå eller hvilke medarbejdere, de skal tiltrække, for nogle er byens rum steder at engagere sig i byhaver og midlertidige byomdannelser, for borgene er det nære bymiljø rammen om deres bolig og hverdag, for de hjemløse er byens offentlige rum måske for en periode deres hjem.

Vores byer skal have plads til alle og inddrage flest, hvor det er muligt. Det er essentielt for vores sociale sammenhængskraft og for et Danmark, der også i fremtiden hænger sammen, at alle er med.

Konferencen om Byer for og med mennesker d. 24. november 2014

Ministeren for by, bolig og landdistrikter afholdte d. 24. november 2014 konferencen "Byer for og med mennesker" som led i arbejdet med regeringens bæredygtige bypolitik. Borgere, politikere, fagfolk og andre interesserede deltog i tre workshops om social, grøn og økonomisk bæredygtighed ledet af hhv. Martin Frandsen (Roskilde Universitet), Gertrud Jørgensen (Københavns Universitet) og Bo Jellesmark Thorsen (Københavns Universitet).

Hovedtaleren Jan Gehls budskab var, at vi kun kan få bæredygtig byudvikling, hvis vi starter med de mennesker, der bor i byerne. Man kan godt bygge højhuse med grønne tage, grønne vægge og høj energieffektivitet, men det er ikke nødvendigvis ensbetydende med, at de byer er rare at bo i. Det grønne i sig selv giver ikke gode byer at leve i. Grøn bæredygtighed skal have et stærkt socialt element. Derudover påpegede Gehl, at hvis der er mange børn i en storby – og man ser dem i byrummet – er der ofte tale om en god by at leve i; en *liveable city*.

Arbejdet i de tre workshops resulterede blandt andet i følgende opfordringer:

1. Social bæredygtig skal være en tydeligere del i byudvikling.
 - Det kan fx ske gennem tidligere borgerinddragelse, borgerinddragelsen tilpasset konteksten, hvor borgernes lokale viden og ressourcer bruges aktivt i byudviklingen, generelt bedre kommunikation i forbindelse med byudvikling og nye former for borgerinddragelse
2. Højere grad af midlertidige aktiviteter i byudviklingen.
 - Særligt workshoppen om grøn bæredygtighed var optaget af, at man i højere grad tænker over midlertidige anvendelsesmuligheder, når et område omdannes til nye formål. Det skaber medejerskab for den fremtidige udvikling, også for naboerne.
3. Gøre det bæredygtige valg lettere for borgerne

- Der er behov for, at planlægningen opsætte rammer, der gør det nemt for borgerne at træffe de mest bæredygtige valg, samtidig er der brug for plads til at borgeren kan involvere sig i projekterne.
 - Der er behov for redskaber, der kan understøtte at den sociale og grønne bæredygtighed bliver tænkt bedre ind, også i private udviklingsprojekter – fx instrumenter der kan understøtte offentlig-privat udviklingssamarbejde eller understøttelse af kollektive initiativer.
4. Tydeliggøre økonomien i borgerinddragelse
- Der kan godt være økonomi for bygherrer i, at inddrage borgerne, når man udvikler. Så får man det borgere efterspørger. Men der mangler eksempler på dette og på effekten af det.

Om bypolitikken

Bypolitikken er blevet til i samarbejde mellem de involverede ministerier. Arbejdet blev organiseret ved nedsættelse af den tværministerielle arbejdsgruppe. Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter har varetaget formandskab samt sekretariatsfunktion. I arbejdet deltog desuden Miljøministeriet, Kulturministeriet, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, Klima-, Energi og Bygningsministeriet samt Transportministeriet. Rapporten er udarbejdet på baggrund af kommissoriet, som findes i rapportens aneks.

Udvalgets medlemmer består af følgende personer, som er udpeget i de respektive ministerier:

- Christian Lützen, afdelingschef, Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, formand
- Søren Tegen Pedersen, afdelingschef, Miljøministeriet
- Tine Lund Jensen, kontorchef, Erhvervs- og Analysekontoret, Transportministeriet
- Per Nylykke, kontorchef, Kulturministeriet
- Bjørn West, chefkonsulent, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold
- Morten Pedersen, kontorchef, Energistyrelsen for Klima-, Energi og Bygningsministeriet

Udvalgets arbejde blev nedsat som et embedsmandsudvalg med deltagelse af ovenstående ministerier. Embedsmandsudvalget består af følgende personer:

- Camilla Hjortkjær, Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter
- Daniel Zilmer Theisen, Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter
- Susanne Roslev Bukh, Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

- Marianne Moth, Miljøministeriet
- Helle Witt, Miljøministeriet
- Lars Olsen, Transportministeriet
- Astrid Toudal Jessen, Transportministeriet
- Jakob Pors Nielsen, Kulturministeriet
- Hanne Holdt Madsen, Kulturministeriet
- Bjørn West, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold
- Lars Olsen Hasselager, Klima-, Energi- og Bygningsministeriet

I løbet af skriveprocessen har en række andre aktører også været inddraget, herunder Kommunernes Landsforening (KL), Dansk Byplanlaboratorium og Dansk Arkitektur Center (DAC). Endelig er rapporten blevet til efter dialog med borgere og aktører i forbindelse med konferencen ”Byer for og med mennesker” afholdt den 24. november 2014.

I arbejdet med denne bypolitik har der været overvejelser om, hvorvidt der skulle tages udgangspunkt i byer med mere end 20.000 indbyggere ud fra en betragtning om, at udfordringer så som øget befolkningstæthed, mangel på boliger og pres på infrastruktur samt klimatilpasning er mest presserende for byer af en vis størrelse. Denne afgrænsning virker dog uhensigtsmæssig og benyttes derfor ikke i rapporten.

I denne rapport refereres der til begrebet bæredygtighed, som det er defineret i rapporten ”Vores fælles fremtid” (1987) også kendt som Brundtlandrapporten; en rapport, der blev udarbejdet under FN’s Verdenskommission for Miljø og Udvikling med daværende norske statsminister Gro Harlem Brundtland som formand. Bæredygtighedsbegrebet er i den henseende et holistisk begreb, der udelukker muligheden for alene at fokusere på fx miljøbelastning. Hensigten er, at samtænke hensyn til miljø, sociale forhold og økonomi for derigennem at udvikle en bæredygtig politik, der både er helhedsorienteret og langsigtet.

Bæredygtige byer

Verdens byer optager kun 4 pct. af jordens landareal, men de er alligevel hjemsted for mere end halvdelen af verdens befolkning - i 2030 forventes procentandelen at udgøre 60 pct. Danmark har 33 byer med mere end 20.000 indbyggere (Danmarks Statistik, byopgørelsen 1. januar 2014), hvis samlede indbyggertal svarer til lidt over halvdelen af den danske befolkning. Siden 2009 er antallet af indbyggere i disse byer steget med 7, 6 pct.

Udviklingen af bæredygtige byer er en af de største globale udfordringer lige nu. Byerne står over for en lang række sociale, miljømæssige og økonomiske udfordringer, der kræver omstilling. I takt med at befolkningstilstrømningen stiller nye krav til de fysiske strukturer, til beboere og til forvaltningen af byer, opstår behovet for at tænke på tværs af fagligheder og sektorer. Denne omstilling kan med fordel ske gennem offentlige-private partnerskaber, hvor forvaltninger og virksomheder drager nytte af hinandens ekspertiser og erfaringer.

Det er samtidig i byområderne, de fleste arbejdspladser i øjeblikket etableres, og byerne genererer vækst til oplandet. Befolkningsforskydningen fra land til by, en ændret erhvervsstruktur samt byernes stigende attraktivitet medfører samlet set voksende byer i Danmark. Det betyder øget behov for at udvikle byer, der er bæredygtige i en social, grøn og økonomisk kontekst.

Udfordringerne og løsningerne er ikke ens - det, der virker i Odense, virker ikke nødvendigvis i fx Randers. Byernes størrelser, beliggenhed, historie og muligheder er forskellige, og det samme er planlægningstraditioner og holdninger. Derfor er det afgørende, at løsninger tilpasses lokale forhold og ikke mindst lokale beboere.

En ny bæredygtig bypolitik

Kompleksiteten af udfordringerne taget i betragtning, er der behov for en overordnet bypolitisk ramme for, hvordan de imødegås, og potentialerne udnyttes. Ved at tænke sociale forhold, miljø og økonomi sammen forbedres sandsynligheden for at kunne gennemføre sammenhængende løsninger.

Bæredygtige bebyggelser skal være økonomisk rentable, samtidig med at der indtænkes klimatilpasning, energi- og ressourceeffektivitet, miljø, arkitektonisk kvalitet og social tryghed. Økonomi og miljø kan på den måde generere merværdi, når de tænkes sammen i helhedsbetragtninger.

Urbaniseringen kan bidrage til et mere bæredygtigt samfund bl.a. ved at forskellige byfunktioner kobles sammen i byudviklingsstrategier. Fx kan nærhed til offentlig transport reducere ressource- og energiforbruget, når bolig, arbejdspladser og indkøbsmuligheders placering planlægges smart, så bus, tog, gang og cykel foretrækkes. Her spiller kommune- og lokalplanerne en vigtig rolle, da de udstikker overordnede mål og retningslinjer for, hvordan danske byer og landskaber skal udvikles.

En bæredygtig ramme for bypolitikken bør ikke udelukkende fokusere på fremtiden, men også have et stærkt nutidsfokus, da det ellers hurtigt bliver uhåndgribeligt i hverdagen. Visionen for en ny ramme for bæredygtig bypolitik kan derfor handle om metoder, hvorpå bæredygtige løsninger gøres til et attraktivt og fordelagtigt alternativ for alle.

Det er hensigten, at bæredygtige løsninger skal tage udgangspunkt i danskerens daglige behov. Fx cykler vi ikke nødvendigvis udelukkende, fordi det er miljøvenligt og sundt, men måske snarere fordi det er nemt, hurtigt, billigt og tilgængeligt. Dette princip kan med fordel overføres til den bæredygtige byudvikling. Hverdagen må ikke blive mere besværlig ved en bæredygtig omstilling, så risikerer man, at den brede folkelige forankring udebliver.

Omstillingen til bæredygtige byer er derfor både et individuelt og kollektivt projekt, som kan understøtte vores stærke danske fællesskab. Det kræver medejerskab for alle, og i til-

blivelsesprocessen er det væsentligt, at byens brugere bliver involveret i udtænkningen af løsninger.

Regeringens bæredygtige bypolitik handler primært om social og grøn bæredygtighed. Vel at mærke social og grøn bæredygtighed, der også kan have en positiv effekt på vækst og beskæftigelse samt rammerne for det gode liv.

Social bæredygtighed

Social bæredygtighed kredser om den menneskelige faktor som afgørende forudsætning for en bæredygtig by og et bæredygtigt samfund. Regeringens bæredygtighedsstrategi betegner således begrebet som det, at alle skal med i samfundsudviklingen og have reelt lige muligheder, uanset baggrund. Et fokuseret og vedholdende arbejde med social bæredygtighed er med til at sikre diversitet, demokrati og lighed i vores byer.

En bæredygtig by hænger socialt sammen ved, at der er demokratiske rum, hvor mennesker kan mødes uanset sociale, økonomiske og kulturelle baggrunde, og hvor der gives mulighed for udfoldelse og tilgængelighed for alle byens borgere. Når en by har mange tilbud til både hverdagslivet og når der sker noget specielt, bliver den mere levende og attraktiv - dette kan også være med til at øge livskvaliteten for byernes borgere.

En social bæredygtig by åbner desuden mulighed for, at borgernes sundhed understøttes i form af byrum indrettet til fysisk aktivitet og samvær. Dette kan for beboerne være med til at forbedre sundheden, men også sammenhængskraften mellem mennesker, der måske ellers ikke ville møde hinanden. Et by- og boligområde skal samtidig opleves trygt og attraktivt nok til, at der er en sund og naturlig udveksling med omgivelserne, og at forskellige mennesker har lyst til både at besøge, opholde og bosætte sig der.

Tænketanken BYEN 2025 gjorde i rapporten "Fællesskaber i forandring" (2014) opmærksom på, at der er en tendens til, at byerne generelt bliver mere opdelte, og at de største byområder i Danmark efterhånden oplever de samme segregeringstendenser som hovedstadsområdet. Samtidig ser vi også på landsplan en opdelingstendens, hvor befolkningen forskyder sig fra land til by. Denne befolkningskoncentration er også ulige fordelt, da det primært er det østjyske bybånd med Aalborg i nord og Kolding i syd samt København, der tiltrækker befolkning og erhverv. Den bysociale udvikling har afgørende betydning for fællesskaber – både det store fællesskab på bymæssigt niveau og de mere nære fællesskaber rundt omkring i boligområderne.

Et væsentligt element i den sociale bæredygtighed er, at der er et varieret udbud af boliger – typer af boliger, størrelser, beliggenhed og til forskellige priser, herunder boliger der giver alle uanset økonomisk formåen mulighed for at få en fornuftig ramme for hverdagen. Den socialt bæredygtige by sikrer også, at mennesker med sociale problemer får den nødvendige støtte til at fastholde boligen. Den almene sektor er med til at sikre socialt bære-

dygtige byer, der skal være med til at understøtte en social og økonomisk balance. I bred forstand kan det lovfæstede beboerdemokrati indgå i et bæredygtighedsbegreb.

Det er vigtigt, at der sikres en social mangfoldighed i de almene boliger, sådan at borgere med økonomiske, sociale eller integrationsmæssige udfordringer, ikke i stort omfang koncentrerer i bestemte områder eller kvarterer. Der er derfor i en årrække blevet arbejdet på at sikre en bedre balance i de såkaldt udsatte boligområder, hvor sådan skævhed er en realitet.

Udover sociale indsatser stræbes der efter en social bæredygtig by ved at bygge nye attraktive almene boliger i mindre skala og i kvarterer med blandede ejer- og boligformer, som er fysisk integreret i den omkringliggende by. Dette skal være med til at sikre en bedre social balance i boligområderne og dermed undgå yderligere segregation og opdeling.

Byrummet fungerer ofte som samlingssted for hjemløse, misbrugere og mennesker med psykiske vanskeligheder. Social bæredygtighed betyder, at der skabes de nødvendige rammer i byen til udsatte grupper. Både i selve byrummet eller i form af væresteder og boliger til udsatte grupper. Den socialt bæredygtige by forebygger eksklusion af byens fællesskaber og sikrer, at grundlaget for den sociale indsats til udsatte borgere er til stede.

Sammenhænge mellem det fysiske og sociale miljø er centralt inden for social bæredygtighed. Ved bl.a. at fokusere på den arkitektur, der omgiver os – som fremhævet i regeringens *Arkitekturpolitik – Mennesker i centrum* (2014) - understøttes også muligheden for fællesskaber og byliv.

Borgerinddragelse i forbindelse med udvikling af byer er væsentligt for den sociale bæredygtighed, hvor byens borgere og beboere inddrages for at fremme medejerskab og ansvarsfølelse, hvilket kommunerne arbejder indgående med i forbindelse med områdefornyelse. Der udøves også borgerinddragelse i mange andre sammenhænge, fx midtbyplaner, havneplaner eller andet, hvor der eksperimenteres med forskellige metoder. Det er derfor nødvendigt med en fortsat udvikling af inddragelsesmetoder, bl.a. i forhold til at aktivere og engagere borgere, der måske ellers ikke ville involvere sig – herunder ved brug af digitale inddragelsesplatforme. Borgerinddragelse bør altid ske på borgerens præmisser uanset kulturelle, økonomiske og sociale forhold.

Grøn bæredygtighed

For byerne er grøn bæredygtighed at opretholde et rent miljø, adgang til natur og håndtering af klimaforandringer, ressourceknaphed og forurening, hvilket kræver omstilling af vores byer og boliger. Det gælder fx fremme af bæredygtige transportformer, reduktion af energiforbruget i bygninger, etablering af nye energiforsyningsformer samt andre måder at håndtere ressourcestrømmene på. En lang række miljøproblemer og -udfordringer er koncentreret i byerne, og det er samtidig her løsningerne skal findes. Byudviklingen, boligre-

noveringen og byggeriet skal sigte mod en bred vifte af løsninger, der tilsammen bliver til den grønne og blå by, hvor forurening og effekter deraf minimeres og hvor natur og vand inkorporeres i byløsningerne og bliver mere synlige i bybilledet end i dag.

Byerne har et stort potentiale for at udvikle og implementere innovative løsninger og for at mindske energi- og ressourceforbruget. Energiforbrug og trængsel kan eksempelvis reduceres ved at planlægge en kompakt byudvikling med god kollektiv trafikforsyning, der gør det mere attraktivt at vælge kollektiv transport, cykel og gang.

Konsekvenserne af klimaforandringer vil i fremtiden kunne mærkes endnu tydeligere – oversvømmede kældre og overbelastede kloakker er til dels resultater af klimaforandringerne i kombination med de store befæstede arealer, der forhindrer regnvand i at sive ned i jorden. Der er behov for at tænke på tværs, med henblik på at høste fordelene ved at inkorporere sociale elementer og økonomi i fx klimatilpasningsinitiativer. Tænkes klimatilpasning sammen med byens rum og liv, åbnes helt nye muligheder for at inkorporere miljøløsninger i byen.

Det økonomiske hensyn i bæredygtighed

Byerne er vigtige for dansk økonomi. De er vækstcentre i en globaliseret økonomi, og bringer økonomisk udvikling til oplandet. Byernes potentiale for tiltrækning af udenlandske turister kan desuden bidrage til at skabe økonomisk bæredygtighed. Den langsigtede udvikling af byerne skal derfor også tage højde for turismen, som bidrager betydeligt til vækst og beskæftigelse.

Det er nyttigt i arbejdet med bæredygtighedsbegrebet at forstå og arbejde med økonomi i et bredere perspektiv, der går på tværs af social og grøn bæredygtighed, da udgifter til social og grøn bæredygtighed spiller en rolle. Ved at anlægge en livscyklusperspektiv ser man på omkostninger til både etablering, drift og afvikling. Det handler fx om, hvordan et bedre miljø spiller ind på de udgifter, der er til oprensning eller vedligehold, eller hvordan socialt velfungerende byområder giver anledning til færre udgifter til reparation, opsyn og så videre.

Hvis kommunalpolitikkerne hele tiden har fokus på at tænke offentlige og private investeringer sammen, kan de understøtte hinanden og skabe merværdi i investeringerne. På den måde kan der leveres service af høj kvalitet og på den mest omkostningseffektive måde. I et langsigtet økonomisk fokus, der indtænker sociale og miljømæssige elementer, er der ofte meget større gevinster at hente til gavn for både virksomhed og samfundet generelt. Med andre ord kan der være vækst og arbejdspladser i social og grøn bæredygtighed samt et eksportpotentiale i bæredygtige byløsninger.

Helhedstænkning og bystrategisk ledelse

Herværende bypolitik og arkitekturpolitik har betydning for, at vi har velfungerende byer. Det er en del af baggrunden for, at vi i dag har byer, der i vid udstrækning er gode for mennesker at leve og bo i.

Byudviklingsprojekter rummer mange flere dimensioner og er meget mere komplekse end for få årtier siden, da flere forskellige elementer end tidligere i højere grad tænkes ind. Hvis byudvikling skal være bæredygtig i både økonomisk, social og miljømæssig forstand, kræver det bystrategisk ledelse.

Byudvikling er et multidisciplinært felt, hvor mange forvaltninger og politikområder er i spil på samme tid, fx boligpolitik, transportpolitik, kulturpolitik, integrationspolitik, erhvervs politik og turismepolitik. Det er ikke sikkert, at vi kan understøtte alle målene – samtidig. Det er fx ikke altid at klimatilpasning og fortætning spiller sammen. Klimatilpasning kræver mere areal og mere grønt, mens fortætning kan give en mere kompakt og befæstet by. Boligejere er fx ikke altid glade for støjende turister, og virksomheder kan ikke få både byliv og parkeringspladser uden at det koster mange penge.

I takt med, at flere elementer og dimensioner lægges ind under feltet byudvikling, får den overordnede strategiske ledelse større betydning for sammenhængen mellem de forskellige områder og samspillet mellem de forskellige kompetencer. Ledelsen har med andre ord i højere grad brug for at bevare et tværgående overblik. Det er ikke kun politiske forventninger og forvaltningernes faglighed, der skal kombineres, det er også borgernes idéer, input, bekymringer og kompetencer, som ledelsen skal tage med, når vores byer udvikles.

Byledelsen er dermed et centralt element i byernes helhedstænkning og den samlede bæredygtige byudvikling.

2.

TEMASPOR OG INITIATIVER

Bypolitik er et komplekst politikområde, hvilket fordrer udvikling af en tværgående politisk tænkning, der kan imødegå og håndtere kompleksiteten - en tænkning politikere og myndigheder ikke helt er kommet i mål med endnu. Byen udvikles ofte i forskellige administrative enheder, hvor der helt naturligt primært fokuseres på det pågældende forvaltningsområde. En opblødning af sektoropdelingen kan give anledning til bedre ressourceudnyttelse og større bæredygtighed i byerne.

I det følgende er der valgt syv bæredygtighedsspor, der alle indeholder tværgående potentialer. Grundlaget for udvælgelsen finder inspiration i bæredygtighedsbegrebets meget brede definition samt i relevante ressortområder, der indeholder oplagte muligheder for at tænke på tværs af fagligheder og sektorer. Det handler om udvikling og omdannelse af vores byer, vores bolig, måden vi transporterer os på, teknologiens betydning for vores hverdag, byfællesskaber på tværs af sociale grupper og grønne løsninger indtænkt i byens rum, der samtidig kan forøge byernes attraktivitet og specialitet.

De syv bæredygtighedsspor er:

- 2.1 Fortætning og omdannelse af byer
- 2.2 Involverende byer med plads til alle
- 2.3 Bygninger og boliger for mennesker og miljø
- 2.4 Data og teknologi i den smarte by
- 2.5 Levende og fleksible byrum
- 2.6 Tilgængelighed og bæredygtig mobilitet
- 2.7. Byerne som omdrejningspunkt for grøn omstilling og klimatilpasning

2.1 Fortætning og omdannelse af byer

Introduktion

Bæredygtig byudvikling finder i mange byer sted som fortætning og omdannelse. Det handler om, at byen først og fremmest udvikles inden for de eksisterende grænser, så der ikke inddrages større nye arealer. Mange kommuner arbejder strategisk med at fortætte bymidter og omdanne funktionstømte erhvervs- og havnearealer ved bl.a. at renovere eller udbygge allerede byggede strukturer og områder samt genanvende nedlagte erhvervsejendomme, havneområder og andre funktionstømte bygninger/arealer til nye formål.

Multifunktionelle byer og byrum

Mange virksomheder ønsker at være en del af byens liv, og miljømæssigt kan en lang række virksomheder i dag fint indpasses i bymiljøet. Til at understøtte dette, er der brug for metoder og værktøjer til, hvordan kommuner og andre kan blive inspireret ift. planlægning for eksisterende og kommende erhvervsliv i samspil med byen. Dette sætter Miljøministeriets projekt Byernes Erhverv fokus på. Erhverv i byerne skaber en yderligere fortætning af byens funktioner og betyder bl.a. en optimering af udnyttelsen af eksisterende infrastruktur, forsyningsanlæg og servicetilbud.

Statens, regionernes og kommunerens ejendomme kan også bidrage til en bæredygtig byudvikling ved bl.a. at arbejde med lokaliseringsstrategier, der samler forskellige institutioner i eksempelvis flerbrugerhuse, så driftsforbruget kan sænkes, fleksibilitet af bygningen øges, og nærhed til infrastruktur kan sikres. Kongstanken i arbejdet med fortætning er, at man hele tiden forsøger at tænke flere behov sammen ift. planlægning og udvikling af gode byer.

Midlertidighed og det permanente

Flere kommuner arbejder med det udviklingspotentiale, som omdannelse af tidligere erhvervs- og havneområder rummer for at etablere levende og attraktive bydele. I kraft af mulighederne for at bygge videre på eksisterende kulturmiljøværdier, kan byomdannelse være med til at tiltrække nye indbyggere og virksomheder samt sikre sammenhænge og synergier mellem by og forstad fsva. de områder, der ligger længere fra centrum. Med ændring af loven om byfornyelse og udvikling af byer er det bl.a. blevet muligt at opnå støtte til indretning af midlertidige anlæg, hvilket kan skabe en bedre udnyttelse af de ellers funktionstømte erhvervsområder. Der kan dog være udfordringer med midlertidig byudvikling mht. støj, trafik, brandsikkerhed mv. som bl.a. håndteres i kommunens planlægning, miljølovgivning og bygningslovgivning.

Midlertidige aktiviteter er en måde, hvorpå byliv og medejerskab kan opstå, også før man bygger. Derfor er der i dag mange steder også en langsigtet strategi i byudviklingen. I byer

som London, Berlin og Amsterdam har man haft midlertidige aktiviteter på mange niveauer gennem årtier – i Danmark begyndte det for alvor i 1990'erne, da iværksættere begyndte at oprette barer, caféer og lounges i nogle af de gamle industribygninger i Københavns Havn. Det skabte synergieffekter og viste, at det midlertidige kan påvirke det permanente. Bl.a. publikationen ”Mental byomdannelse” (2009) fra Indenrigs- og Socialministeriet præsenterer en værktøjskasse, der giver redskaber og idéer til, hvordan man kan igangsætte en mental byomdannelse i byens rum. Der tages i publikationen udgangspunkt i to cases fra Aalborg.

Kultur- og bygningsarv er et aktiv

Det er vigtigt at huske byens og områdets historiske rødder og kulturarv. Denne identitet kan bruges som et aktiv og videreudvikles, da stedets kvalitet kan være vigtigt for at tiltrække både nye borgere og erhverv. Levende og attraktive byer og byrum sikres bl.a. ved at gøre dem trygge, indbyde til ophold, inspirere, overraske og appellere til sanserne samt fortælle historier. Det er ikke nok, at byer blot fungerer - de skal få mennesker til at føle sig hjemme og stolte over at høre til. Til dette formål er der bl.a. udarbejdet vejlednings- og inspirationsmateriale til kommunerne med henblik på håndtering og sikring af bevaringsværdige bygninger, byrum og strukturer; ligesom Bygningskultur 2015 er rettet mod Danmarks fredede og bevaringsværdige bygninger. Initiativet skal styrke og fremtidssikre håndtering af bygningsarven og skabe ny viden, nye netværk, brugbare værktøjer og helt ny formidling til ejere og kommuner.

2.1.1 CASE: Roskildebydelen Musicon

Udfordring

At skabe en helt ny bydel på en nedlagt industrigrund og samtidig aflede regnvand på forurenede jord. Roskilde Kommune købte i 2003 den nedlagte betonvarefabrik Unicon, bl.a. på baggrund af projektet Musicon Valley, som havde fokus på, hvordan oplevelser kan blive til vækst og arbejdspladser med udgangspunkt i det musiske. Visionen er at skabe en kreativ bydel, hvor brug af strategisk midlertidighed og gradvis omdannelse er ledetråde.

Løsning

Til udviklingen af bydelen har Roskilde Kommune valgt en særlig strategi, der fokuserer på at skabe *liv før byen*. Man har ladet forskellige kreative aktører rykke ind i bydelen og forme området med midlertidige projekter. Containerstriben er et eksempel herpå, hvor mindre virksomheder kan etablere fx værkstedsbutikker, kontorerhverv, gallerier, atelier eller caféer i flytbare skibscontainere. Derudover har man valgt at etablere et aktivt, attraktivt uderum som led i den overordnede byudviklingsstrategi; Rabalder Parken er derfor anlagt lang tid før, området er færdigudbygget. Parken ligger på en gammel losseplads og er derfor forurenet jord, hvorfor det er besluttet at aflede al vand på overfladen. Denne udfordring er vendt til et potentiale, og parken fungerer i dag som kombineret teknisk regnvandsanlæg og skaterpark med tilhørende rekreative områder. Kommunen udvikler området ud fra en ambition om at etablere en bydel i samarbejde med de aktører, som kan og vil være med.

Samtidig har Roskilde Kommune vedtaget en mobilitetsplan for området. Målsætningen er, at 60 % af alle ture til og fra området skal foretages med bæredygtige transportmidler (kollektiv trafik, cykel og gang). Formålet med dette er at få skabt en bydel, hvor biler fylder mindre i bybilledet, hvor trafik- og miljøpåvirkningen på de nære omgivelser er begrænset, og hvor de klimatiske påvirkninger søges minimeret.

Udover det statsanerkendte Danmarks Rockmuseum, der har forventet åbning i 2015, har A.P. Møller Fonden og Realdania ultimo 2014 sikret den nødvendige finansiering af den første nyopførte almene højskole i Danmark siden 1969, der vil tilbyde læring i udvikling af kulturelle og sociale begivenheder.

Derfor er det bæredygtigt

Musicon er et godt eksempel på en gennemgribende omdannelse af en tidligere betonvarefabrik til en kreativ og bæredygtig bydel, hvor der er tænkt tværgående både i forhold til det byggede miljø, vandmiljøer og borgerinddragelse. Fx er nabobebyggelserne siden 2008 blevet inviteret til dialog og rundvisninger samt udbedt ønsker og idéer. Musicon er inspiration for andre som et eksempel på, hvordan tomme industribygninger og anlæg - med respekt og relation til området kulturarv - kan få nyt liv som del af en helhedsorienteret byudvikling.

2.1.2 Regeringens initiativer

Ændring af byfornyelsesloven

Med ændring af byfornyelsesloven foreslås det, at kommunerne kan opnå støtte til at indrette midlertidige byrum i erhvervs- og havneområder. Hensigten er, at nye funktioner i byrummene kan afprøves og derigennem understøtte omdannelsesprocessen. Midlertidighed er et centralt begreb inden for den bæredygtige byudvikling, hvor allerede bebyggede arealer, der ligger ubrugt hen, kan finde ny anvendelse og tilføre nyt liv til et område.

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

Vejledning om bevarende lokalplanlægning

Naturstyrelsen udarbejder et nyt, samlet vejledningsmateriale til hjælp for kommunerne i deres planlægning for bevaringsværdige bygninger, byrum og strukturer. Vejledningsindsatsen tager udgangspunkt i, at særligt den bevarende lokalplan er et stærkt instrument til sikring af de kommunale bevaringsværdier på forskellig geografisk skala. Vejledningsindsatsen adresserer særligt følgende:

- Det strategiske sigte, der er forbundet med at sikre de kommunale bevaringsværdier gennem planlægningen, som ofte vil afstedkomme øget bosætning, erhvervslokalisering, turisme etc.
- Redskaber, som kommunerne kan anvende til at udpege deres bevaringsværdier.
- Processen omkring sikring af bevaringsværdierne, da det er afgørende at få skabt ejerskab til planerne hos de ejere, der vil blive omfattet af en bevarende lokalplan, herunder om vigtigheden af en borgerinddragelsesproces.
- Hvordan kommunerne rent juridisk kan sikre sine bevaringsværdier i en bevarende lokalplan.

Erhverv i byerne

Miljøministeriet har i samarbejde med Dansk Industri, Dansk Erhverv, Kommunernes Landsforening, Landbrug & Fødevarer, Akademisk Arkitektforening, Danske Regioner, Erhvervs- og Vækstministeriet, Transportministeriet, Kulturministeriet, Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter samt samarbejdskommunerne Herning, Lyngby-Taarbæk, Skanderborg og Svendborg udarbejdet en ny metode, som kommuner og andre interesserede kan bruge som inspiration ved planlægning for eksisterende og kommende erhvervsliv.

Erhvervslivets behov har ændret sig, hvilket skaber behov for fornyelse af planlægningen og tilpasninger til bymiljøet. Der er derfor opstået en mulighed for både at skabe gode vækstbetingelser for virksomheder, samtidig med at de bidrager til at skabe levende og varierede bymiljøer.

Naturstyrelsen har på baggrund af samarbejdet i september 2014 offentliggjort rapporten ”Strategi for Byernes Erhverv – Nye rammebetingelser for virksomheder”, som beskriver den nye metode og giver inspiration til, hvordan virksomheder kan placeres i bymæssig sammenhæng og dermed bidrage til at skabe mere blandede og levende bydele.

Projektet undersøger, hvordan virksomheder kan placeres i bymæssig sammenhæng og dermed bidrage til at skabe mere blandede og levende bydele.

Rapporten kan hentes via Naturstyrelsens hjemmeside: www.nst.dk

Miljøministeriet

Bygningskultur 2015 formidling af forskningsprojekter til kommunerne

Under initiativet Bygningskultur 2015 er der iværksat forskningsinitiativer, som har til formål at skabe ny viden om bevaring, anvendelse og udvikling af bygningskulturarven. Resultaterne fra de i alt 8 forskningsprojekter vil blive offentliggjort og formidlet, så resultaterne kan anvendes i kommunerne. Afrapportering af forskningsprojekterne og formidling sker i 2015.

Værktøjer til vurdering af bevaringsværdier i eksisterende bygninger eller områder

Der udarbejdes et opdateret vejledningsmateriale til vurdering af kulturhistoriske bevaringsværdier. Formålet er at gøre det nemmere for kommunerne at vurdere deres kulturhistoriske bevaringsværdier og administrere disse i deres planlægning og udvikling.

Fortidens fremtid – samarbejde med et antal kommuner at sikre og transformere eksisterende bygningsværdier

Der udbydes et eller flere eksempel-projekter med kommuner, som ønsker at sikre eksisterende bevaringsværdier og supplere eller tilføje nye værdier i et område i respekt for det eksisterende. Aktuelle problemstillinger kan være håndtering af bygninger, der bliver affredet, bevaringsværdige bymidter og helheder, som skal sikres og samtidig leve op til nutidige krav, sikring af omgivende landskaber i forhold til kulturmiljøer.

Inspirationskatalog til genanvendelse og omformning af kulturarv i kommunerne

Der udgives et eksempel-katalog til at inspirere kommunerne i deres arbejde med at genanvende og transformere eksisterende kulturarv. Indsatsen skal sikre vidensdeling og inspiration til kommunerne i genanvendelse og transformation af byområder, så bevaringsværdier sikres i forbindelse med byomdannelse i kommunerne.

Kulturministeriet

Lokaliseringsstrategi

Bygningsstyrelsen arbejder med en strategi for samlokalisering af statslige institutioner. Strategien har fokus på at reducere statens lokaleomkostninger og bygningsrelaterede energiforbrug ved at samle flere statsinstitutioner i store flerbrugerhuse. Husene skal være energirigtige, funktionelle og fleksible, areal- og omkostningseffektive og understøtte et godt arbejdsmiljø, nye arbejdsformer og øget produktivitet. Endvidere vil der med lokaliseringstrategien være fokus på nærhed til transportinfrastruktur

Klima-, Energi- og Bygningsministeriet

2.2 Involverende byer med plads til alle

Introduktion

Borgere med forskellige sociale, kulturelle og økonomiske baggrunde, der lever side om side, gør byer mere mangfoldige og socialt bæredygtige. Mangfoldige byer er desuden med til at gøre byer og byrum mere attraktive og vedkommende – også for udenlandske investeringer. Det er bl.a. en af grundene til, at danske og nordiske byer kontinuerligt bliver kåret som nogle af verdens bedste byer at bo i.

Derudover er den danske og nordiske tradition for borgerinddragelse i planlægningen og udviklingen af vores byer unik og stærk. Denne tradition skal vi bibeholde og videreudvikle, så vi også i fremtiden kan have holdbare byer med plads til alle.

Byfællesskaber og sammenhængskraft

Bydele, der udelukkende huser ét bestemt beboersegment udfordrer mangfoldigheden og det store byfællesskab. Analysen ”Segregering i de fire største danske byområder” (2014) foretaget af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter viser, at Aarhus, Odense og Aalborg langsomt nærmer sig segregeringsniveauet for hovedstadsområdet. Der skal selvfølgelig være plads til både hverdagslivet og det unikke og specielle, men uden at det kompromitterer sammenhængskraften i byerne. Det er vigtigt, at byerne fungerer socialt, er trygge og indbydende. Ud fra et økonomisk aspekt kan der også være et vækstpotentiale i, at man kan færdes trygt og at vi har en høj grad af tillid.

Ministeren for by, bolig og landdistrikter nedsatte i 2013 tænketanken BYEN 2025, hvis formål var at undersøge de udfordringer, som danske byer står overfor i forhold til at bibeholde stærke byfællesskaber. Tænketanken kom med i alt 13 anbefalinger, hvor mange af disse nu gennemføres som nye initiativer, for at sikre den gode tradition for fællesskab i de danske byer.

Almene boliger, som udgør ca. en femtedel af den samlede boligmasse, er et centralt element i bestræbelserne på at tilbyde boliger til alle uanset geografisk beliggenhed, indkomst og øvrige forhold, der bestemmer den enkeltes boligvalg. Den almene boligsektor hviler på et nonprofit princip, som betyder, at lejen beregnes ud fra et balanceløst princip, hvor indtægter og udgifter skal stemme overens. Samtidig reguleres adgangen til den almene bolig som udgangspunkt efter et ventelistesystem. Samlet set skal disse elementer understøtte adgangen til et stort antal boliger til en overkommelig husleje.

Et grundelement i det almene boligbyggeri er beboerdemokratiet. Det er kendetegnende for den almene boligsektor, at beboerne skal have indflydelse på egne boforhold. Reglerne om organisering af almene boliger hviler derfor på et beboerdemokratisk grundlag, hvor beboerne har flertal i alle besluttende organer.

Beboerdemokratiet skal både give den enkelte beboer indflydelse på udviklingen i boligområdet og være med til at sikre engagement, integration og sammenhængskraft i området. Samtidig er der en tæt sammenhæng mellem beboerdemokratiet og beboernes indflydelse på den ene side og det økonomiske ansvar på den anden side. De beslutninger, beboerne træffer, afspejler sig således direkte i huslejen.

Det er ved formuleringen af en bæredygtig bypolitik væsentligt at sikre, at beboerdemokratiet fortsat er et velfungerende system også i fremtiden, så det fortsat er beboerne, der tager beslutningerne for deres bolig og deres boligområde. Det kræver, at der løbende arbejdes med forudsætningerne og rammerne for at beboerdemokratiet fungerer optimalt, og at det udvikles i takt med samfundsudviklingen. Uddannelse af de valgte beboerdemokrater, rekruttering af nye medlemmer, nye organisationsformer og nye kommunikationsformer er blot nogle af elementerne for fremtidssikring af beboerdemokratiets virke.

Sammenhængskraft i en bæredygtig bypolitik forudsætter, at byernes boliger er konkurrencedygtige – inden for den enkelte boligform og de forskellige boformer imellem. I forhold til det almene byggeri indebærer det blandt andet, at denne del af boligmassen vedligeholdes og gennemgår den nødvendige modernisering, der gør, at boligerne er attraktive i henseende til husleje, beliggenhed, indretning, miljø, energiforbrug, mv. Et meget væsentligt element i denne konkurrencedygtighed er Landsbyggefonden.

Landsbyggefonden er en selvejende institution, der er stiftet af almene boligorganisationer og reguleret ved lov. Fonden varetager blandt andet forvaltning af grundkapital til offentligt støttet boligbyggeri samt administration for den almene boligsektor af pligtmæssige bidrag, og opkrævning af indbetalinger til landsdispositionsfonden m.v. Desuden forestår fonden analyseopgaver, den særlige driftsstøtte, støtte til renovering m.v. samt en garantiordning m.v.

Den meget omfattende renoveringsaktivitet, indsats inden for det boligsociale område, infrastrukturændringer, nedrivning, støtte til nybyggeri, øget tilgængelighed mv. har afsat i de midler, som Landsbyggefonden stiller til rådighed gennem boligpolitiske aftaler. Herigennem understøttes det almene byggeris sammenhængskraft med byerne og den øvrige boligmasse.

Regeringen har indgået en boligpolitisk aftale med SF, Enhedslisten, Det Konservative Folkeparti og Dansk Folkeparti for årene 2015-2018. Aftalen sætter rammerne for Landsbyggefondens virke i de næste fire år med henblik på at sikre, at de almene boliger fortsat er et attraktivt tilbud for en bred kreds af boligsøgende. Der er i Landsbyggefonden afsat en investeringsramme til renoveringer, forbedret tilgængelighed og vidtgående energieffektiviseringsprojekter i almene boligområder. Derudover er det aftalt at afsætte en bolig-social pulje i perioden 2015-2018 til huslejenedsættelser og boligsociale indsatser i udsatte boligområder. Indsatser, der øger trygheden og trivslen, bryder den sociale arv og sikrer entydig ledelse, prioriteres.

Byfornyelsesloven, herunder områdefornyelse, er et vigtigt værktøj i arbejdet med at transformere og innovere udsatte boligområder og koble dem bedre sammen med den omkringliggende by samt tiltrække en økonomisk udvikling.

Det er for regeringen vigtigt, at bevidstheden om, hvad det vil sige, at byer, boliger og arkitektur er bæredygtig starter så tidligt som muligt, hvorfor en række initiativer sigter på netop at inddrage disse elementer i folkeskolens undervisning på forskellig vis. Det er i høj grad børnenes samfund, som formes. Derudover sættes også fokus på det sundhedsfaglige aspekt i form af bevægelse og udfoldelse i en urban kontekst. En tidlig handling for fremtidens generationer er vigtig i et koordineret og strategisk arbejde med bæredygtighed.

Fra inddragelse til involvering i byen

I Danmark er der en stærk tradition for, at man involverer sig i sit lokalområde gennem foreningsfællesskaber, borgergrupper og frivillige organisationer. Borgerne ses som en ressource, hvis visioner og idéer er med til at inspirere beslutningstagere og andre aktører i udviklingen af lokalsamfundet. Borgerinddragelse og –involvering står centralt i sikringen af det brede og inkluderende byfællesskab. Kommune- og lokalplanlægning samt områdefornyelse sætter rammerne for en lovfæstet borgerinddragelse, og kommunerne lægger i disse år stor vægt på, hvordan borgerne i tillæg til dette kan inddrages bedst muligt, i samarbejde med kommunen, ved fx at gennemføre inddragelsesprocesser, hvor borgerne involveres allerede i idéudviklingen. På den måde sikres, at relevant viden fra borgere og aktører om fx byhistorie, kultur, bygningsarv og fællesskaber bringes aktivt i spil tidligt i byplanlægnings- og udviklingsfasen. Endelige ses også en tendens til, at borgere selv igangsætter projekter og udvikling i byen uden for det kommunale initiativ.

Involvering af frivillige i byudviklingen kan understøtte aktive medborgeres engagement. Det aktive medborgerskab handler netop om at tage medansvar for egne og andres livsvilkår samt bidrage til udviklingen af et levende lokalsamfund. Økonomi- og Indenrigsministeriets demokratiprojekt ”Op af sofaen – anbefalinger til lokaldemokratiet” (2013) og det deraf nedsatte kommissorium for udvalg om lokale høringer sætter netop fokus på demokrati og deltagelse.

Smarte og digitale involveringsværktøjer

Smart teknologi faciliterer digitale platforme, hvorfra borgere og aktører let og hurtigt kan komme i kontakt med hinanden og danne interessegrupper og –fællesskaber; crowdsourcing og crowdfunding¹ er eksempler herpå, som giver mulighed for, at borgere selv kan in-

¹ **Crowdfunding** kaldes også netværksfinansiering, da man ved hjælp af bl.a. netværk, venner, familie og bekendte kan rejse både store og små midler fra dem, som er interesseret i netop ens projekt. **Crowdsourcing** er en innovationsmetode, der fungerer som en distribueret problemløsning og produktionsproces, der indebærer at fx kommuner, virksomheder og organisationer kan outsource opgaver til et mere eller mindre bestemt netværk af mennesker

volvere sig direkte i byudviklingen. På digitale platforme kan man ubesværet identificere udfordringer og muligheder, og derpå komme med input til løsningen. Det kan også ske som en del af et borgerinitiativ.

2.2.1 CASE: samskabelse om studiemiljø i Sønderborg

Udfordring

Unge er en ressource for planlægningen af fremtidens bæredygtige by, men bliver ofte overset, når byen planlægges. Dette dilemma er, hvad projektet ”12 byer på 12 måneder” omhandler.

En af de byer, der har været med i projektet er Sønderborg, hvor en stor del af befolkningen er unge studerende. Halvdelen af de studerende på Sønderborgs afdeling af Syddansk Universitet er udenlandske studerende, mens andre kommer fra forskellige steder i Danmark. Dette betød, at kun en lille del af de unge kendte byen. Mange internationale studiebyer har en skarp opdeling af studerende ’udefra’ og ’indefra’. Sønderborg besidder meget af det, størstedelen af de danske byer efterspørger: masser af unge og uddannelses tilbud, men hvordan tilpasser man by, studiemiljø, kommune og erhvervsliv til den internationale profil?

Løsning

Den grundlæggende tilgang i 12byers arbejde er først at undersøge, hvad det egentlige problem er i samarbejde med borgerne. Dette gøres med hverdagslivet som designpraksis, hvor kortlægninger, byvandring og kvalitative undersøgelser er med til at indfange de problematikker, der er i spil.

På en workshop i Sønderborg blev det et fælles fokus at få nedbrudt de usynlige barrierer mellem de forskellige grupper af studerende. Derfor er kommunen og de studerende nu gået sammen om at etablere et fælles studentarhus for alle unge studerende i Sønderborg. I første omgang er de studerende på tværs af uddannelser gået sammen for at lave en prototype på huset i et ledigt butikslokale i gågaden. Det er vel at mærke hele byens ungdom, der er involveret, og ikke kun studerende fra Syddansk Universitet. At man samler en by og skaber tilhørsforhold, uanset hvor man kommer fra, kræver en særlig opmærksomhed på

både kommunikation, samarbejde med erhvervsliv og arrangementer på tværs af uddannelser.

OPP-samarbejdet ”ProjectZero”, hvis vision er et CO₂-neutralt Sønderborg i 2029, indtænkes ligeledes i projektet for at kvalitetssikre de miljømæssige aspekter, samtidig med at kommunen, i samarbejde med de unge, udvikler projektet. Man arbejder i skrivende stund på at lave et permanent projekt baseret på de mange erfaringer man har indsamlet over de sidste par år med prototypehuset.

Derfor er det bæredygtigt

Projektet i Sønderborg viser, at man ved at samarbejde med de unge, i stedet for kun at inddrage dem i en afgrænset periode, skaber ejerskab og er med til at kvalificere projektet. At projektet fungerer så godt som den gør, skyldes, at de unge frivillige udviser et imponerende engagement og interesse for at danne fællesskab på tværs.

Samtidig er der i projektet et grønt aspekt, i og med det sikres, at det kommende studentehus bygges i overensstemmelse med kommunens CO₂-neutrale vision.

Desuden efterspurgte mange af de internationale studerende en bedre indgang til praktikophold og studiejobs i de lokale virksomheder. Der er et vækstpotentiale, hvis de studerende bliver bedre integreret i Sønderborgs erhvervsliv og slår sig ned i byen efter endt studie.

2.2.2 Regeringens initiativer

Delaftale på finansloven åbner nye muligheder for alment byggeri

Regeringen har som en del af finanslovsaftalen for 2015 med SF og Enhedslisten indgået aftale om nye muligheder for at opføre alment boligbyggeri. Delaftalen betyder, at kommunerne med afsæt i planloven gives mulighed for at stille krav om op til 25 pct. almene boliger i nye boligområder – dvs. områder der ikke allerede anvendes eller er lokalplanlagt til boligformål. Samtidig bliver der i landets største kommuner mulighed for, med afsæt i almenboligloven, at yde ekstralån på 500 mio. kroner til grundkøbslån på (dyre) byggegrunde i lokalplanlagte boligområder, så boligudgiften kan nedbringes.

Tænketanken BYEN 2025

Den bypolitiske tænketank har haft til opgave at sætte fokus på og skabe debat om, hvordan man bibeholder, udvikler og styrker den danske tradition for fokus på fællesskabet i udviklingen af byer. Det skal den, for at sikre en udvikling, der understøtter fremtidens bypolitiske udfordringer og løsninger - og som sætter byens borgere og fællesskabet i centrum. Der er 19 medlemmer af tænketanken, som i marts 2014 har afleveret dens resultater til ministeren for by- bolig og landdistrikter, der har oprettet tænketanken.

Forsøg med områdefornyelse i Gadehavekvarteret i Høje Tåstrup Kommune

Der er igangsat et forsøg med områdefornyelse i Gadehavekvarteret i Høje Tåstrup Kommune, der bl.a. skal sætte fokus på den sociale bæredygtighed i området. Projektet skal således skabe bedre sammenhæng mellem byområdet og resten af byen samt bidrage til mere tryghed og fællesskab gennem udviklingen af byrum. I Gadehavekvarteret ligger en almen bebyggelse, som er på regeringens liste og særligt udsatte boligområder, og de sociale problemer præger hele kvarteret negativt. Områdefornyelsen skal være en målrettet indsats, der vender stigmatiseringen og ghettoiseringen af kvarteret og udvikler kvarteret på dets egne præmisser. Indsatsen tager fortrinsvist udgangspunkt i skolen som katalysator for udviklingen af området, koblingen til et grønt område, Hakkemosen, samt koblingen til trafik og stationsområdet. Projektet vil have fokus på bl.a. pejlemærker, planlagte byrum og naturlige mødesteder i det offentlige rum.

Pulje til helhedsorienteret boligsocial indsats

Puljen har til formål at styrke det boligsociale arbejde gennem et koordineret tæt samarbejde mellem stat og kommuner og boligorganisationer, så antallet af særligt udsatte boligområder kan reduceres.

Pulje til styrket koordinering i udsatte boligområder

Ministeren for by, bolig og landdistrikter indbyder kommuner og boligorganisationer med særligt udsatte boligområder, og kommuner og boligorganisationer med boligområder, der er tæt på at opfylde kriterierne for et særligt udsat boligområde, til at indgå en strategisk samarbejdsaftale med ministeriet om at skabe en positiv udvikling i områderne.

Formålet med puljen er at styrke det boligsociale arbejde ved at etablere partnerskaber mellem stat, kommune og de involverede boligorganisationer om løsninger, der kan løfte de udsatte boligområder og bidrage til at opfylde regeringens målsætning om at få nedbragt antallet af udsatte boligområder i Danmark.

Der er i alt afsat 38 mio.kr. til formålet. Bevillingen har fire års varighed for perioden 2014-2017. Midlerne vil blive udmøntet som en ansøgningspulje målrettet kommuner og boligorganisationer med udsatte boligområder

Værktøjskasse til indsatser i udsatte boligområder

Ministeren for by, bolig og landdistrikter har udgivet en værktøjskasse med effektive redskaber til indsatser i udsatte boligområder. Værktøjskassen retter sig både mod kommuner og boligorganisationer og dækker både effektiv organisering, fysiske omdannelser, udlejningsregler og boligsociale indsatser.

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

Frivilligcharter

Med henblik på at skabe bedre rammer for samarbejdet mellem det offentlige og den frivillige verden reviderede regeringen i 2013 sammen med relevante aktører på området frivilligcharteret fra 2001. Charteret for samspil mellem den frivillige verden og det offentlige udgør en platform for et godt og konstruktivt samarbejde mellem den frivillige verden og den offentlige sektor, og fastlægger en række værdier, tilgange og pejlemærker, som skal være bærende i samarbejdet. Charteret kan anvendes som en ramme til samarbejde mellem civilsamfundet og det offentlige om at adressere problemstillinger lokalt.

Deltagelse og frivillighed for alle

Regeringen har sammen med satspuljepartierne afsat 32,5 mio. kr. i satspuljeaftalen for 2015 under overskriften ”Deltagelse og frivillighed for alle”. Initiativet har fokus på inklusion og deltagelse for alle grupper i samfundet – og særligt for socialt udsatte borgere. Initiativet bidrager desuden til, at pejlemærker og værdier i Frivillighedscharteret konkretiseres og forankres lokalt på socialområdet.

Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold

Nye koncepter for borgerinvolvering

Projekterne omfatter udvikling af innovative koncepter og metoder for borgerinvolvering med deltagelse af relevante aktører, dels gennem tre workshops, dels gennem et projekt om borgeraktivering og borgerinitierede aktiviteter udviklet i dialog med tre udvalgte kommuner.

Arkitekturpolitik: Mennesker i centrum

Som opfølgning på regeringens arkitekturpolitik har Kulturministeriet nedsat en gruppe på tværs af de involverede ministerier, der bl.a. skal følge implementeringen af de initiativer, som er sat i gang i forlængelse af arkitekturpolitikken. Gruppen vil endvidere drøfte nye tiltag med relevans for arkitekturen.

Arkitekturprisen ’Mennesker i centrum’ og årlig opfølgingskonference

Arkitekturprisen ’Mennesker i centrum’ skal uddeles tre gange og skal belønne gode, fysiske rammer, som sætter scenen optimalt for det liv, der udfolder sig. Kulturministeriet skal i samarbejde med arkitektstandens organisationer formulere formål samt proces for uddeelingen af prisen. Prisen uddeles første gang i 2015 i forbindelse med den årlige konference for opfølgningen på arkitekturpolitikken.

Undervisningspakker om arkitektur og design til børn

Der udvikles et læringsmateriale om arkitektur, som bliver tilgængeligt på Undervisningsministeriets vidensportal (emu.dk). Initiativet skal sikre, at lærere får mulighed for at hente materiale og inspiration til undervisningsforløb om arkitektur til brug i folkeskolen, herunder Forenklede Fælles Mål i billedkunst. Desuden skal initiativet sikre, at børn og unge i løbet af deres undervisningsforløb får adgang til at arbejde med arkitektoniske problemstillinger og præsenteres for arkitekturens kreative processer.

Børn og arkitektur – undervisningsindsats med fokus på de bæredygtige byer

Der udvikles en undervisningsindsats i 'bæredygtige byer' for grundskolens 4. til 6. klassetrin. Eleverne opnår via undervisningen kompetencer til at agere og begå sig bæredygtigt og innovativt. Via undervisningen bidrager indsatsen til at uddanne bevidste forbrugere.

Børn og arkitektur – undervisningsindsats med fokus på bevægelse og sundhed

Der udvikles en værktøjskasse, som gør undervisere i folkeskolen i stand til at inddrage den lokale by i undervisningen. Indsatsen tager afsæt i aktuel forskning på området samt Dansk Arkitektur Centers erfaringer med skoletjeneste om arkitektur. Desuden inspireres lærerne via kurser til at inddrage de lokale byer i undervisningen.

Arkitektur i ungdomsuddannelser

Der udvikles undervisningstilbud og -materialer om arkitektur, der retter sig mod ungdomsuddannelserne, fx det almene gymnasium og erhvervsuddannelserne. Initiativet skal sikre, at arkitektur kan indgå i en tværfaglig undervisning og opfylde læringsmål for relevante fag i ungdomsuddannelserne

Arkitekturpolitik som del af Cultural Planning

Gennem strategisk tilgang til de kulturelle aktiviteter kan kultur- og fritidslivet bidrage til den øvrige byudvikling, så arkitektur og kulturliv tilsammen kan bidrage til bl.a. at øge livskvaliteten i et lokalområde. De lokale kulturinstitutioner motiveres til at spille en rolle i den lokale arkitekturdebat. Kan indgå i rådgivningen i tilknytning til kommunernes kommuneplanstrategi samt evt. ifm. kulturaftaler.

Kommunal arkitekturpolitik og grøn omstilling – et demonstrationskatalog

Demonstrationskataloget skal vise, hvordan de kommunale arkitekturpolitikker kan være med til at forme morgendagens samfund, hvor der bl.a. bliver stillet krav til grøn omstilling. Projektet vil desuden sætte fokus på, hvordan de kommunale arkitekturpolitikker kan understøtte langsigtede løsninger i kommunen.

Kulturministeriet

2.3 Bygninger og boliger for mennesker og miljø

Introduktion

Gode boliger spiller en vigtig rolle for det levede liv, og energirigtige boliger er en central del af et bæredygtigt samfund. Mobilitet på boligmarkedet giver mennesker mulighed for at flytte til en bolig, der passer bedre til den enkeltes job- og livssituation. Med andre ord spiller gode og energirigtige boliger en stor rolle for den enkeltes velfærd og samfundets bæredygtighed.

Moderne og energirigtige bygninger

Byggebranchens energiforbrug står for op imod 50 pct. af det totale energiforbrug i Danmark. Dette energiforbrug består hovedsageligt af fossile brændsler, og afbrændingen af disse forårsager forurening. For at komme forureningen til livs er det vigtigt at have øje for alle byggeriets faser: fra fremstilling af byggematerialer, opførelse og drift til vedligehold, renovering og nedrivning. Alle disse led udgør, hvad man kalder byggeriets livscyklus. Det er vigtigt at se byggeriet i dette helhedsperspektiv, da hvert led er energi- og ressourcekrævende. Derfor har regeringen bl.a. fremlagt en byggepolitisk bæredygtighedspakke, der har til formål at udbrede kendskabet og den praktiske forståelse for opførelsen af bæredygtigt byggeri samt opdateret bygningsfornyelsen, der gør det mere attraktivt for udlejere at investere i energirenoveringer.

Der vil i stigende grad blive renoveret og ændret på eksisterende bygninger, og bygningsmassen vil derfor skulle opdateres, både funktionelt og energimæssigt. En række offentlige bygninger, som tidligere har huset samlende funktioner for byfællesskaberne kan for eksempel i højere grad åbnes op for lokalområdet og blive aktive elementer i bypolitikken. Mere end halvdelen af alle bygningsopgaver består i dag af renoverings- og ombygningsopgaver. I den proces ses kulturarven i de enkelte byer og deres historiske rødder som en værdifuld ressource, der fremadrettet skal bruges aktivt som et udviklingspotentiale.

Boliger med rum og plads til alle

Der er ikke tvivl om, at indarbejdelse af bæredygtighed i boligbyggeriet over en årrække forudsætter en bredspektret indsats, hvor ikke alene byggeriets fysiske beskaffenhed er vigtig, men hvor brugeradfærden også får en afgørende rolle. Uden opbakning fra brugerne vil det blive overordentligt vanskeligt at nå et tilfredsstillende niveau af bæredygtighed. Projektkonkurrencen "Fremtidens bæredygtige almene bolig", som omtales senere, har også haft beboeradfærd og -deltagelse som et væsentligt opmærksomhedsområde.

Grønne og økonomisk bæredygtige bygninger og strukturer kan ikke stå alene – det er også vigtigt at se på boligtilbuddene til de borgere, der er knap så ressourcestærke, når man arbejder med bæredygtigt bymiljø. For borgere, der kan have svært ved at passe ind i et almindeligt boligmiljø har kommunerne mulighed for at søge om støtte til såkaldte 'skæve

boliger' til hjemløse og andre udsatte grupper, hvor der er tilknyttet sociale viceværter samt opføre startboliger, ligeledes med sociale viceværter, til unge, der har brug for en ekstra hånd til at få fodfæste på arbejdsmarkedet eller komme i uddannelse. Derved understøttes, at der også er plads til udsatte grupper i vores byer.

Indtænkes bæredygtighed ud fra en helhedsbetragtning fra planlægningen af byggeriet og ind i alle faser af byggeriets levetid, er det muligt at fremtidssikre dette i videre udstrækning. Samtidig bliver det muligt at begrænse de udgifter og ressourcer, der skal til for at understøtte bæredygtigheden og det sociale liv. Dette gælder både ift. parcelhuse og etagebyggeri, som regeringen med to projekter ønsker at sætte fokus på.

2.3.1 CASE: et pilotprojekt i Vejle – klimatilpasning af en almen bydel

Udfordring

Østbyparken er en almen bydel i Vejle med 7 afdelinger og næsten 1.100 lejemål i Boligforeningen ØsterBO. Bydelen er attraktivt beliggende ved både skov og havn, men er samtidig, i lighed med en lang række andre almene afdelinger landet over, i højrisiko for kostbare og besværlige oversvømmelser, når det regner kraftigt. Bydelen har en fælles udfordring, der handler om at forhindre regnvandet i at overbelaste områdets kloaksystem.

Løsning

Det er en udfordring, som kun kan løses i fællesskab mellem ØsterBO, Vejle Spildevand A/S og Vejle Kommune. Hovedidéen med projektet er at samle de tre parter juridisk, økonomisk og beslutningskompetencemæssigt, for at finde ud af hvordan der kan samarbejdes om at løse klimaudfordringerne.

Projektet leverer, foruden et idékatalog, værktøjer til et konkretiseret samarbejde mellem de tre parter, grundejer, myndighed og offentlig forsyningsvirksomhed. Den komplicerede juradel er medtaget, helt ned på kontraktniveau, for at vise, hvordan man kan lave en fælles aftale ud fra et kontraktgrundlag.

Udover klimasikring søger projektet at tilføre området en ekstra kvalitet, hvor vandet bruges aktivt til ophold og leg og til at give øget plante- og dyreliv. Disse tiltag indtænkes som

led i boligorganisationens fremtidssikringsplaner, der skal få almene boligområder generelt til at fremstå tiltalende for nuværende og fremtidige beboere ved at gøre udearealerne indbydende og mere fristende at bruge.

Derfor er det bæredygtigt

Projektet leverer værktøjer lige fra den indledende afdækning af forudsætninger, trusler, serviceniveau, dimensionering, stedlige forhold m.m. Det gælder også en række idéforslag til de konkrete fysiske udformninger. Og det gælder ikke mindst det nødvendige samarbejde mellem parterne, hvor idékataloget bl.a. indeholder koncepter til samarbejdsaftaler. Klimasikringsarbejdet igangsættes i nogle områdeopdelte 'spots', hvor projektet gennemføres i etaper over en 10-års periode. Dermed bliver den økonomiske belastning også bredt ud.

2.3.2 Regeringens initiativer

Parcelhuskvarterets fremtidige attraktivitet

Der er igangsat tre udredningsprojekter om fornyelse af parcelhusområderne fra 60'erne og 70'erne. De ældre parcelhusområder er i farezonen for at fremstå som utidssvarende bosætningsmuligheder i de mindre attraktive boligområder, både i de mindre byers udkanter og i de større byers forstadsområder.

Parcelhusområderne er populære, men kan samtidigt udfordres af affolkning i lokalområdet, ændrede behov for og ønsker om fælles attraktive opholds- og mødearealer og ændrede krav til boliger. De tre projekter skal bl.a. indsamle, afprøve og formidle viden om, hvordan man kan forny, udvikle og fremtidssikre parcelhuse og parcelhuskvarterer, udarbejde ejer-motiverende værktøjer og konkrete løsningsmodeller, skitser og økonomiske beregninger til renovering og forbedring af parcelhuse og parcelhusområder samt typologisere parcelhusområder og kortlægge udfordringer og potentialer.

Fremtidens bæredygtige almene bolig

Arkitektkonkurrencen 'Fremtidens bæredygtige almene bolig', der blev afsluttet i juni 2014 med offentliggørelse af de to vinderprojekter, har vist vejen for, hvordan der kan bygges gennem et helhedsorienteret perspektiv. De to vinderprojekter er under planlægning på de to udvalgte byggegrunde i henholdsvis Lisbjerg ved Aarhus Kommune og Seest i Kolding Kommune, hvor boligorganisationerne AL2bolig og Lejerbo vil opføre byggerierne.

De to almene boligbebyggelser skal i standard og udformning leve op til høje krav om funktionalitet og fleksibilitet. DGNB-principperne i den udformning, der var til rådighed på

tidspunktet for konkurrencens afholdelse, indgik i konkurrencen som en ledetråd for de bæredygtighedstanker, forslagene blev udarbejdet på grundlag af.

Der har været fokus på optimering og planlægning af de fysiske rammer, og på hvordan rammerne kan medvirke til at styrke fællesskabet. Samtidig lagde konkurrencen vægt på, at de teknologiske muligheder, markedet byder på, blev inddraget. Byggerierne skal opføres inden for de økonomiske og lovmæssige rammer, der er for alment boligbyggeri.

Lejelovgivning, byfornyelse og energibesparelser samt grøn byfornyelse (bygningsfornyelse)

I medfør af energiaftalen af 22. marts 2012 er der for private udlejningsejendomme gennemført en energisparepakke med en række instrumenter, der skal gøre det mere attraktivt for udlejere og lejere at gennemføre energibesparelser. I pakken indgår bl.a. nye regler om totaløkonomisk rentable energiforbedringer og aftalt grøn byfornyelse for at fjerne barriererne hos udlejerne for at foretage investeringer i energibesparelser.

Forslagene har hver deres kerneområde og supplerer hinanden indbyrdes. Da disse forslag kan forbedre rentabiliteten af energitiltag, vil de dermed give udlejere nye muligheder for at bringe ejendommenes energistandard op, samtidig med at lejerne får bedre boliger, uden at deres samlede månedlige boligudgifter stiger. Derudover bidrager ændringerne til at øge beskæftigelsen, ligesom energirenoveringerne gavner miljøet.

Living in Light - omfattende demonstration af energirenovering

Et demonstrationsprojekt med gennemførelse af omfattende energirenovering i Københavns Kommune. Visionen er at demonstrere, at ældre ejendomme kan boligforbedres, så de opfylder alle nutidige krav til boligstandard, komfort og energikrav, samtidig med at bygningernes oprindelige kvaliteter bevares. Konceptet skal udvikles til en systemleverance og et koncept, der kan tilpasses forskellige bygninger af lignende arkitektur i hele Europa og består af byggesten, der kan kombineres på forskellige måder, minimeres og udbygges i forhold til den enkelte bygning og bygherres krav, ønsker og økonomi.

'Skæve boliger' til særligt udsatte

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter yder tilskud til etablering af permanente boliger til hjemløse og særligt udsatte grupper – Skæve boliger. Interesserede boligorganisationer eller lignende kan gennem kommunalbestyrelsen i den pågældende kommune søge om tilskud til etablering af disse boliger. Der ydes op til 400.000 kr. i støtte pr. bolig bl.a. afhængig af boligens størrelse og indretning. Der ydes desuden støtte til sociale viceværter i forbindelse med etableringen af skæve boliger.

Startboliger til unge med særlige behov

Flere unge med sociale eller psykiske problemer vil gerne flytte i egen bolig, men de har brug for voksenstøtte i det daglige for at kunne få hold på tilværelsen. Med lovforslaget om at etablere såkaldte startboliger for 18-24-årige vil vanskeligt stillede unge kunne få et nyt botilbud, hvor de med støtte af sociale viceværter kan lære at stå på egne ben og blive afklaret i forhold til eksempelvis uddannelse og arbejde.

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

Byggepolitisk strategi

Regeringen har i november 2014 offentliggjort en byggepolitisk strategi "Vejen til et styrket byggeri i Danmark". Strategien er regeringens svar på de udfordringer, som særligt gør sig gældende i byggeriet og på de helt konkrete udfordringer, som Produktivitetskommissionen peger på.

Strategien, der er udarbejdet gennem et tværministerielt arbejde, med deltagelse af 12 ministerier, skal med afsæt i fem indsatsområder styrke dansk byggeri - i Danmark og i udlandet.

De 5 indsatsområder er:

- Kvalitet i reguleringen af byggeriet
- Styrket konkurrence i byggeriet
- Effektivt offentligt byggeri
- Vækst på tværs af værdikæden
- Bæredygtigt byggeri

I henseende til bæredygtige byer påkalder særligt indsatsområdet Bæredygtigt byggeri sig opmærksomhed. Baggrunden for indsatsområdet vedr. bæredygtighed er en vurdering af, at der er store vækstmuligheder for byggebranchen, hvis den kan opbygge en global styrkeposition inden for bæredygtigt og ressourceeffektivt byggeri. Samtidig opnås en miljø- og klimamæssig gevinst. Blandt initiativerne er en frivillig bæredygtighedsklasse samt en koordineret indsats for genbrug af mursten og andre byggematerialer. Indsatsten indeholder desuden en vejledningsindsats på bæredygtighedsområdet, en taskforce for bæredygtige byggematerialer og et inspirationskatalog til genanvendelse og omformning af kulturarv i kommunerne.

Bæredygtighedspakke

Som en del af regeringens byggepolitisk strategi fremlægges en bæredygtighedspakken, der har til formål at udbrede kendskabet og den praktiske forståelse for opførelsen af bæredygtigt byggeri. En fælles forståelse er afgørende, hvis det skal lykkes at fremme bæredygtighed i dansk byggeri og særligt den helhedsorienterede tankegang.

For at understøtte en fælles forståelse og tilgang til bæredygtigt byggeri vil Energistyrelsen i 2015 lancere vejledninger og beregningsværktøjer til levetidsomkostninger og til udarbejdelse af livscyklusvurderinger. Herudover udarbejdes et projekt, der identificerer de byggekomponenter, som har den største indvirkning på den endelige bygnings bæredygtighed og synliggør dermed de bygningsdele, der udgør de største miljø- og ressourcebelastninger i byggeriet.

Nordic Built under Nordisk Ministerråd

Klima-, Energi- og Bygningsministeriet (Energistyrelsen) er lead på Nordic Built-projektet om bæredygtigt byggeri. Projektet har kørt i 3-4 år som et af fem fyrtårnsprojekter under Nordisk Ministerråd (Handel og Næring), og afsluttes med udgangen af 2014. Projektet har bestået af tre faser, nemlig branchens udvikling af et charter for bæredygtigt byggeri, en idékonkurrence om renovering af en eksisterende bygning i hver af de fem nordiske hovedstæder og et fundingprogram for forskning- og udvikling indenfor bæredygtigt byggeri.

Nordisk Ministerråd har godkendt et nyt fyrtårnsprojekt fra 2015, Nordic Built Cities, som er en videreudvikling af Nordic Built, men med fokus på byer og byrum i stedet for bygninger. Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter og Erhvervsstyrelsen er lead på det nye projekt, og Klima-, Energi- og Bygningsministeriet (Energistyrelsen område 3) vil deltage i den nationale følgegruppe sammen med andre ministerier, der har en aktie i bæredygtig byudvikling.

Klima-, Energi- og Bygningsministeriet

Fortidens fremtid - samarbejde med et antal kommuner om at sikre og transformere eksisterende bygningsværdier

Der udbydes et eller flere eksempel-projekter med kommuner, som ønsker at sikre eksisterende bevaringsværdier og supplere eller tilføje nye værdier i et område i respekt for det eksisterende. Aktuelle problemstillinger kan være håndtering af bygninger, der bliver affredet, bevaringsværdige bymidter og helheder, som skal sikres og samtidig leve op til nutidige krav, sikring af omgivende landskaber i forhold til kulturmiljøer.

Kunststrategier i offentligt byggeri – tværfaglige samarbejder

Formålet er at styrke inddragelsen af flere fagligheder i fx byudviklingsprojekter og anlægsarbejde. Kunsten kan bidrage til at skabe opmærksomhed, fællesskab og identitet i forskellige slags områder – blandt andet med henblik på at styrke den sociale og kulturelle samhørighed

Kulturministeriet

2.4 Data og teknologi i den smarte by

Introduktion

Data og teknologi åbner en hel vifte af muligheder, der vil ændre livet i byerne, give større effekt og mindske ressourceforbruget. Dette koncept – det digitalt understøttende samfund - går under navnet Smart City, og er et relativt nyt koncept, der i stigende grad profileres som det næste trin i strategien for en bæredygtig urbanisering. Det handler om at byer bliver digitale og smarte på en måde, så mennesket og ikke teknologien er i centrum samtidig med, at en mere bæredygtig byudvikling faciliteres og et digitalt forretnings- og innovationspotentiale understøttes.

Åbne data ændrer byen, men forbliver menneskelig

Smart City handler ikke kun om teknologi. Det handler om ændrede leveformer og værdier som konsekvens af data og IKTs markante påvirkning af vores hverdag. Vi har som samfund mulighed for at påvirke denne udvikling i en menneskelig og demokratisk retning. Men det kræver en indsats, og at der tages stilling til, hvordan den digitale fremtid skal forme vores liv og vores byer. *Big Data* er et begreb, der bredt dækker over indsamling, opbevaring, analyse, processering og fortolkning af enorme mængder af data. Dataene kommer fra computere, sensorer, sociale medier, smartphones, apps, trafik på hjemmesider, tekstfiler fra internettet, digitale kameraer, offentlige datakilder og mange flere. Den offentlige datakoordinering mellem regeringen, KL og Danske Regioner – Grunddataprogrammet - er med til at sikre en effektiv anvendelse af offentlige grunddata gennem forbedret kvalitet, fri adgang og fælles distribution af data. Bedre anvendelse af de offentlige myndigheders data kan være en vej til betydelige effektiviseringer i det offentlige og til serviceforbedringer for borgere og virksomheder.

Smart City er en by, som via intelligent infrastruktur, både fysisk og digitalt, øger nærheden til sine borgere, gør det lettere at færdes i byen, samtidig med at energi og øvrige knappe ressourcer udnyttes optimalt. Det moderne samfund har fået nye muligheder for at anvende smarte og enklere løsninger, der kan imødegå tidens udfordringer og servicebehov.

Smart governance: nye måder at styre og lede byer på

Det vigtigt, at der er en bred debat om, hvordan vi bedst muligt indlejrer teknologi og data i vores byer og særligt, hvilke krav det stiller til den bystrategiske ledelse og politiske retning. Det kræver politisk lederskab, men også at vi bruger de nye muligheder digitale platforme giver for at inddrage borgerne.

Implementeringen af Smart City-konceptet sigter på borgerinvolvering i fastsættelsen af retningslinjerne for udviklingen af velfærdssamfundets infrastrukturer gennem tværgående politikker og strategier samt ift. leveringen af integrerede servicetilbud til borgere, virksomheder og andre interessenter. Større åbenhed i den politiske proces om resultat og præstation, der via digitale platforme vil gøre det muligt for borgere at sammenligne og udfordre præstationer og ydelser fra forvaltning til forvaltning og kommune til kommune. Regeringens nationale handlingsplan for Open Government skal netop understøtte denne proces.

Smart City-initiativer igangsættes forskelligt. I nogle byer starter det inden for én sektor, typisk energi eller transport, men det kan også være på uddannelses- eller socialområdet. I andre byer er der fra starten stort ledelsesmæssigt fokus på området, men det er stadig sjældent at se byer med en egentlig Smart City-strategi. For at understøtte udviklingen har regeringen startet et Smart City-netværk i samarbejde med Aarhus Universitet. Netværket, der består af kommuner, organisationer og virksomheder, har igennem vidensdeling, idéudvikling og erfaringsudveksling fokus på fremtidens smarte løsninger, til gavn for miljøet, byen og borgerne.

2.4.1 CASE: Smart Aarhus – en skandinavisk tredje vej

Udfordring

Aarhus Kommune har en vision om at gøre fremtidens by til et godt sted at leve for endnu flere mennesker. Det store spørgsmål for kommunen er imidlertid, hvordan det gribes an i en tid, hvor forandringer sker hurtigere end nogensinde før, og hvor traditionelle systemer og processer ikke længere synes at kunne udgøre rammen.

Løsning

Udfordringerne kræver nytænkning og reorganisering, og her er Smart Aarhus ét af budene. Smart Aarhus er en åben klub, hvor alle, der har interesse i at engagere sig, er velkomne. I Smart Aarhus arbejder man på at udvikle og forbedre byen, løse samfundsmæssige udfordringer og skabe bæredygtig vækst ved hjælp af teknologi og internet. Partnerskabet udfordrer eksisterende systemer og tankemåder. Det bygger på idéen om samarbejde på tværs af sektorer, og har et fælles ønske om at fremtidssikre Aarhus.

Alle, der er med i Smart Aarhus, har forpligtet sig til at koordinere de store strategiske/digitale satsninger med de øvrige medlemmer. Det betyder fx, at "Open Data Aarhus" (ODAA), der blot er ét blandt mange initiativer, er startet i Aarhus Kommune og er et fælles projekt, har medarbejdere fra Region Midtjylland samt et tæt samarbejde med Alexandra Instituttet og Aarhus Universitet. Det overordnede formål med ODAA er, at gøre data åbne og frit tilgængelige for at understøtte produktivitet og innovativ udvikling ved højere grad af udnyttelse af data. Udviklere, iværksættere, virksomheder, institutioner, borgere m.fl. får mulighed for nemt at kunne tilgå åbne data og forvandle dem til nye services/applikationer. Et andet samarbejdsprojekt er "Internet Week Denmark", der via crowdsourcing-konceptet fokuserer på innovation og nye forretningsmuligheder inden for internetøkonomien.

Derfor er det bæredygtigt

Smart Aarhus er et bud på en skandinavisk 'tredje vej' når det kommer til data og teknologi. Fx er den amerikanske Smart City-udvikling først og fremmest styret af kommercielle interesser, mens man i Asien bruger en mere centralt styret model. Smart Aarhus tager udgangspunkt i den skandinaviske tradition for brugerinddragelse og vil involvere og sætte byen i spil, hvorfor social og grøn bæredygtighed er indtænkt fra start i Smart Aarhus.

2.4.2 Regeringens initiativer

Smart City-netværk i kommunerne

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter har i samarbejde med Aarhus Universitet etableret et Smart City-netværk, der har til formål at understøtte udviklingen af smarte byer i Danmark. Netværket er et forum, hvor deltagerne kan udveksle viden, erfaringer og ideer omkring Smart City-initiativer og give input til afdækningen af muligheder og potentialer i Danmark.

Ejendomsdata – herunder grunddataprogram

Det offentlige registrerer en lang række oplysninger om borgere, virksomheder, fast ejendom, bygninger, veje, landkort osv. En vigtig del af disse oplysninger – de såkaldte grunddata – bruges igen og igen på tværs af hele den offentlige sektor. Disse grunddata er fundamentet for, at myndighederne kan varetage deres opgaver korrekt og dermed bidrage positivt til hele samfundets effektivitet.

Grunddata har også stor værdi for den private sektor, hvor virksomhederne bruger disse data både internt og i kommunikationen med andre virksomheder og offentlige myndigheder.

Regeringen og KL derfor indgået aftale om Grunddataprogrammet ”Gode grunddata til alle – en kilde til vækst og effektivisering”. Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter har ansvaret for to af grunddataprogrammets i alt 7 initiativer: Effektiv ejendomsforvaltning og genbrug af ejendomsdata, samt effektiv genbrug af grunddata om adresser, administrative enheder og stednavne.

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

Arkitekturformidling på nye digitale platforme

Dansk Arkitektur Center (DAC) har som et fokusområde i kommende handlingsplaner at udvikle arkitekturformidling på nye digitale platforme. Formålet med initiativet er at bringe formidlingen af arkitektur ud til nye målgrupper, og dermed kvalificere dem til at deltage i debatten om udformningen af de fysiske omgivelser. Ofte kan det medføre mere holdbare løsninger, større ejerskab og ansvar overfor løsningerne.

Kulturministeriet

Kommunalt Wi-Fi til turismeforum

Regeringen har med Aftale om Vækstplan for dansk turisme med Venstre, Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Enhedslisten og Det Konservative Folkeparti igangsat et initiativ, der skal give kommunerne mulighed for at stille gratis Wi-Fi til rådighed til turismeformål. Initiativet gennemføres ved ændring i teleloven i 2015.

Erhvervs- og Vækstministeriet

Open Government – National handlingsplan 2013-2014

”Open Government Partnership” (OGP). Initiativet skal bidrage til at sikre, at offentlig service og information leveres på en tidssvarende og effektiv måde til at stimulere og understøtte innovation og værdiskabelse i hele samfundet og til at styrke viden, deltagelse, gennemsigtighed, samarbejde og sammenhængskraft. En central drivkraft er udnyttelsen af nye teknologier og medier, der giver mulighed for at gøre offentlig information og teknologi tilgængelig for borgere og virksomheder og at øge samarbejdet mellem den offentlige sektor og civilsamfundet.

Økonomi- og Indenrigsministeriet

Den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi

Den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi kører i tre spor, som handler om digital kommunikation, om digital velfærd og om myndighedernes samarbejde om digitalisering. 60

konkrete initiativer skal føre digitaliseringsstrategiens målsætninger ud i livet. Initiativerne i digitaliseringsstrategien spænder lige fra hjælp til løft på plejehjem til fælles distribution af grunddata.

Finansministeriet

2.5 Levende og fleksible byrum

Introduktion

Byens fysiske rum danner rammen for det levede liv, og har således indflydelse på byens sociale sammenhænge og byers unikke attraktivitet. Danske byer befinder sig i en global bykonkurrence om at tiltrække turister, de bedste hoveder og hænder til gavn for hele vores velfærdssamfund - både her og nu og i fremtiden. Et fokus på levende og fleksible byrum kan ikke bare medvirke til en grøn omstilling og mere byliv, men også bidrage til øget levedygtighed og liveability, som indbefatter sammenhænge mellem bykvaliteter, livskvalitet og social kapital.

Godt bydesign skaber værdi og byliv

Et gennemgående indsatsområde består derfor også af en række initiativer, der sætter fokus på, hvordan det levede liv i byen forbedres. De enkelte byrum og sammenhængen mellem dem er medbestemmende for, hvilke udfoldelsesmuligheder byen tilbyder. Ved at skabe grønne, levende og fleksible byrum kan byens fysiske mangfoldighed styrkes til gavn for det levede liv. Her spiller arkitekturen en vigtig rolle, og derfor har regeringen igangsat initiativer, der skal skabe fokus på arkitekturen i byen. Initiativerne skal bl.a. bidrage med synliggørelse og vidensdeling af arkitekturpolitik i kommunerne, kortlægge arkitekturens værdiskabende potentialer samt sikre dansk deltagelse på Arkitekturbiennalen i Venedig i 2016.

En bæredygtig omstilling foregår ud fra forskellige forudsætninger og potentialer. Det, der virker et sted, virker måske ikke et andet sted, men det er en fælles forudsætning at tænke helhedsorienteret ift., hvad man som by kan tilbyde af aktiviteter og byliv. Bl.a. viser erfaringerne fra Københavns Universitets og Naturstyrelsens GIVIBB-projekt (gevinster ved investeringer i byliv og bykvalitet), at priserne på såvel boliger som erhvervslejemål stiger, når der er byliv, kollektiv transport, parker og vand i nærheden.

Flere byer skal være sunde og grønne cykelbyer

Byer skabes ikke kun af arkitektur, men også af den måde vi bruger og færdes i byen på. De plads- og trængselsproblemer, som naturligt opstår, når folk samles i byerne, er en udfordring. Cyklen er for mange et godt alternativ til de mere pladskrævende transportformer som biler, busser eller tog. Hvis flere vælger cyklen fremfor de mere pladskrævende og

mindre miljø- og klimavenlige transportformer, underbygges en grøn omstilling, og der skabes mere plads til attraktive og levende byrum. Regeringen har igangsat en række initiativer, der skal sætte fokus på og forbedre forholdene for cyklister i byerne. Bl.a. skal supercykelstier fra forstæder til bycentrum gøre det mere attraktivt for pendlere at tage cyklen, mens forbedret cykelparkering i forbindelse med den kollektive trafik skal tilskynde til kombinationsrejser.

Fleksible byer giver mere levende byrum

Fleksible byrum har at gøre med fleksibel anvendelse over tid. Det vil altså sige, at arealet har en dobbeltfunktion over dagen, ugen eller året, men det kan også handle om mere lokale omprioriteringer af byrummet. Parkeringsløsninger behøves ikke kun at være beholdt biler, men kan også tænkes sammen med fx afledning af regnvand, være fundament for grønne haver eller skabe aktivitet og oplevelser, hvilket bl.a. Realdanias publikation ”Parkeringsløsninger og bykvalitet” (2014) understøtter. Der kan med fordel planlægges for et multifunktionelt byrum og funktionsblande byen med bolig, erhverv, skole, fritid og leg. Det kan også være fx badning i byens havne, strande og kanaler samt muligheden for at cykle og løbe i byens forskellige landskaber. Det er alle kvaliteter, der stimulerer og øger sundheden og velfærden markant.

2.5.1 CASE: Godsbanearialet i Aalborg

Udfordring

Godsbanearialet i Aalborg stod ubrugt hen i omkring 15 år. Arealet var halvforladt og øde og stod som et synligt eksempel på, hvordan funktionstømte arealer kan påvirke en stor dansk by. I 2008 fremsatte en privat initiativgruppe sammen med lokale uddannelsesinstitutioner ideen om at udvikle en ny uddannelsescampus på området. Aalborg Kommune og grundejeren støttede op om idéen.

Løsning

Resultatet blev en vision om at skabe en grøn og bæredygtig bydel med et aktivt byliv. En vision der allerede er godt i gang med at blive indfriet. Godsbanearialets industrielle histo-

rie og dets kulturhistoriske spor og strukturer vil danne ramme for en ny bydel med uddannelsesinstitutioner, boliger og erhverv.

Det 30 hektar store område kommer til at indeholde mange forskellige typer af byrum, lige fra det stille og rolige byrum med plads til fordybelse til byrum med idrætsaktiviteter. Der lægges i visionerne desuden vægt på en høj grad af fleksibilitet og multifunktionalitet i udformningen af områdets byrum.

Derfor er det bæredygtigt

Et gennemgående element for byudviklingen er de bæredygtige tiltag, herunder lokal afledning af regnvand (LAR) og understøttelse af miljøvenlig infrastruktur. LAR-løsninger med kanaler og regnvandsbassiner forener klimatilpasning med blå rekreative elementer. Gode cykelparkeringsforhold, gang- og cykelstier og en placering tæt på en kommende letbane betyder, at Godsbanearialet gøres nemt tilgængeligt med miljøvenlige transportformer.

De varierende typer af byrum vil desuden invitere til ophold og aktiviteter og kan understøtte interaktioner på tværs af borgernes økonomiske, sociale og kulturelle skel.

2.5.2 Regeringens initiativer

Udvikling af storbyturismen

Som led i udmøntningen af Aftale om Vækstplan for dansk turisme mellem regeringen og Venstre, Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Enhedslisten og Det Konservative Folkeparti samles udviklingsindsatsen for turisme under tre regionale udviklingsselskaber. Udviklingsselskabet Dansk Storbyturisme forankres i Wonderful Copenhagen, som får til opgave at udvikle turismen i de større danske byer.

Der etableres ved lov endvidere et nationalt turismeforum, som får til opgave at fastlægge en national strategi for dansk turisme med centrale prioriteter og mål for udviklingen af turismen i Danmark, herunder for storbyturismen.

Erhvervs- og Vækstministeriet

Bystrukturens betydning for cyklingen

På trods af en globalt set fremtrædende position er cyklen som transportmiddel i Danmark under pres. Således er det, på baggrund af Transportvaneundersøgelsen, blevet dokumenteret, at der i perioden 2006-2013, på landsplan, er sket et fald på 0.17% pr. år i andelen af ture voksne danskere tager på cykel uanset formål med turen (Nielsen et al. 2014).

Københavns Universitet og Danmarks Tekniske Universitet har for Miljøministeriet gennemført et projekt om bystrukturens betydning for cyklismen med hovedfokus på bystrukturens betydning for cykling i danske byer med over 9000 indbyggere.

En 'god cykelby' er ifølge analysen:

- En større by med et stort udbud af service og arbejdssteder.
- En kompakt by, der holder service, arbejdsplads udbud og befolkning samlet.
- En flad by uden store bakker.

Rapporten fra projektet kan findes på Naturstyrelsens hjemmeside (www.nst.dk).

Friluftspolitikken

Miljøministeriet har taget initiativ til en national friluftspolitik som en fælles ramme og retning for udviklingen af friluftslivet og friluftslivets samspil med andre områder.

Pejlemærket 'Vores byer skal indbyde til friluftsliv' er en del af friluftspolitikken. Her skal der skabes spændende og attraktive byer, hvor der er plads til friluftsliv. Vores gader, pladser og parker skal indbyde til friluftsliv og give frirum i hverdagen. Byrummet skal gøres til et aktivt rum, der inviterer til udfoldelse og oplevelser der, hvor man er til daglig. Det vil også have betydning for sundhed og livskvalitet i byerne, som netop kan øges gennem friluftslivsaktiviteter og bynær natur.

Den nationale friluftspolitik har i alt 8 pejlemærker, som er skabt i co-creation med mere end 350 personer fra alle grene af friluftslivet: Mødregruppen Pushy-Mums, surfere fra Cold Hawaii, rollespilsforeningen Bifrost, de hjemløses organisation SAND, de grønne organisationer, kommuner, ministerier, erhvervslivet, turistbranchen og mange, mange flere. En række friluftspolitiske netværk har skabt det 'Friluftspolitisk idékatalog', som er en række gode ideer, der kan inspirere til mere friluftsliv – også i byen.

Som afslutning på det friluftspolitiske arbejde vil miljøministeren afgive en redegørelse for Folketingets Miljøudvalg som Danmarks første nationale friluftspolitik.

GEVIBB (gevinster ved investering i byliv og bykvalitet)

Kvaliteten af livet i byerne og byens rum er vigtige parametre for byers evne til at tiltrække nye borgere, øge livskvaliteten i byen og tilbyde en attraktiv ramme for erhvervslivet.

Miljøministeriet har derfor i samarbejde med 14 kommuner, Københavns Universitet De Økonomiske Råds sekretariat, Region Hovedstaden, By & Havn og Kildebjerg Ry A/S gennemført et udviklings- og forskningsprojekt, der viser hvordan priser på boliger og erhvervslejemål påvirkes af afstanden til forskellige bykvaliteter.

Projektet har til formål at skabe et bedre beslutningsgrundlag i forbindelse med planlægningen og udviklingen af vores byer samt styrke dialogen mellem offentlige og private ak-

tører. Resultaterne fra projektet beskriver bl.a. hvordan byliv, kollektiv transport, grønne arealer og vand giver markante positive priseffekter for såvel erhvervslejemål som boliger.

Rapporten kan hentes via Naturstyrelsens hjemmeside: www.nst.dk

Miljøministeriet

Campusudvikling

Levende miljøer i og omkring uddannelsesinstitutioner er en vigtig drivkraft for samfundet, og søges fremmet gennem strategisk campusudvikling.

Bygningsstyrelsen (BYGST) arbejder med campusudvikling, som et forandringsredskab, der handler om bygninger og fysiske arealer, som ramme for sociale og funktionelle behov, organisering, kommunikation og strategiske målsætninger. Strategisk campusudvikling anvendes til at imødekomme ønsket om en fleksibel bygningsmasse, nye læringsformer, krav til bæredygtighed og det øgede samspil mellem universitet og det omgivende samfund. Konkret arbejdes der bl.a. med helhedsplaner for at sikre en bæredygtig udvikling.

Et igangværende arbejde med en helhedsplan for Aalborg Universitet (primært Campus Aalborg Øst) er et godt eksempel på, hvordan BYGST sammen med universiteterne arbejder med campusudvikling. Helhedsplanen er et værktøj til at skabe attraktive campusområder, sammenhæng i investeringer og sikring af det strategiske perspektiv i campusudviklingen.

Klima-, Energi- og Bygningsministeriet

Arkitekturkommuner – synliggørelse og vidensdeling af arkitekturpolitik i kommunerne

Der udarbejdes et koncept for rådgivningen af kommunerne samt synliggørelse af kommunale arkitekturpolitikker. Rådgivning ydes i tilknytning til kommunernes udvikling af kommuneplanstrategi. Synliggørelse og videndeling sker via hjemmesider og netværksmøder.

Synliggørelse af arkitekturens værdiskabelse – kortlægning af værdiskabende arkitektur

I samarbejde med de øvrige parter skal Kulturstyrelsen formulere og udbyde et antal ph.d. – eller erhvervs-ph.d.'er, der har som formål at afsøge værdiskabelse i byggebranchen fra hver sit ståsted. Projekt skal afdække og kortlægge værdiskabelse på tværs af arkitekturpolitikens berørte territorier. Initiativet løber fra 2015-17.

Ph.d. om kunst i forbindelse med offentligt byggeri 2014-16

Gennem støtte til forskningen på området styrkes den position, som Statens Kunstfond har som videnscenter for produktionen af kunst i det offentlige rum. Formålet er at styrke vidensgrundlaget for de mulige synergieffekter, som kunst i det offentlige rum kan have på kvaliteten og anvendelsen i by- og landskabsrum. Denne viden, som forankres i Kulturstyrelsens Kontor for Billedkunst, kan blandt andet aktiveres i forhold til at fremme social og kulturel bæredygtighed.

Dansk deltagelse på Arkitekturbiennalen i Venedig

Kulturministeriet har sikret midler til fortsat dansk deltagelse på Den internationale Arkitekturbiennale i Venedig. Næste Biennale herefter er 2016. Dansk arkitektur er kendt for at have fokus på bæredygtighed – miljømæssigt, socialt og kulturelt – og bæredygtighed har indgået som tema i de sidste ti års danske biennalebidrag.

Kompetenceudvikling på ambassader – international kampagne om dansk arkitektur

Der etableres en samarbejdsmodel for promovning af dansk arkitektur på ambassader og repræsentationer rundt omkring i verden. Formålet er, at medarbejdere på danske ambassader og repræsentationer forberedes bedre til at promovere dansk arkitektur og danske byløsninger, og samtidig fokuseres der på de tiltag og tilbud, som Eksportrådet tilbyder danske virksomheder.

Kulturministeriet

Puljer til cyklisme

Cykelpuljen

Fra 2009-2014 har Cykelpuljen givet tilskud til kommunale cykelbyprojekter i 22 kommuner fordelt over hele Danmark, hvor både hårde og bløde cykelfremmende initiativer skaber synergieffekter på cykelfronten. I denne periode er der givet cirka 220 mio. kr. i tilskud til cykelbyprojekter.

Aalborg, Aarhus, Randers, Odense, Næstved, Herning, Lolland, Albertslund og København har bl.a. opnået tilskud til deres cykelbyprojekter. Cykelpuljen har desuden støttet en lang række yderligere cykelprojekter i kommuner og organisationer samt på statsveje. I perioden mellem 2009 og 2014 er der fra Cykelpuljen i alt givet tilskud for ca. 717 mio. kr. til 338 projekter i kommuner, virksomheder og organisationer samt besluttet 50 statsvejsprojekter for ca. 297 mio. kr. Hertil kommer den kommunale egenfinansiering.

Supercykelstier

I 2012 afsatte forligspartierne bag Aftale om takstnedsættelser og investeringer til forbedring af den kollektive trafik”189 mio. kr. i 2012 til etablering af supercykelstier i de større byer – den såkaldte Supercykelstipulje. Puljen er udmøntet, herunder primært som statslig medfinansiering til kommunale supercykelstiprojekter i Hovedstadsområdet, Aarhus, Odense, Aalborg og Esbjerg.

Tiltaget om supercykelstier skal få flere op på cyklen til og fra skole og arbejde i de større byer. Ter. Supercykelstierne skal øge incitamentet til at vælge cyklen frem for bilen, også over længere afstande. For at cykelruterne skal have et potentiale for overflytning af pendlerture fra bil til cykel, skal de blandt andet forbinde boligområder med områder med mange arbejds- eller uddannelsespladser.

Ud over aftalen om Supercykelstipuljen indgik samme forligskredsmed aftalen af 12. juni 2014 om ”Metro, letbane, nærbane og cykler”. Gennem denne aftale er der afsat en ny pulje på 180 mio. kr. til supercykelstier og cykelparkering, som endnu ikke er udmøntet.

Cykelparkering og DSB-puljen

Cykelparkering er et vigtigt element i en bæredygtig byplanlægning og spiller en central rolle i at muliggøre kombinationsrejser med både cykel og kollektiv trafik. Flere af puljerne på transportområdet har givet tilskud til cykelparkeringsprojekter.

Implementering af strategi til forebyggelse af højresvingsulykker

Når flere vælger cyklen til de kortere ture, er der gevinster både for den enkelte og for samfundet. Sikkerhed og tryghed i forhold til cykling er væsentligt, og indsatsen i forhold til højresvingsulykker er en vigtig del heraf. Langt størstedelen af højresvingsulykkerne med dræbte cyklister sker i byerne. Trafikstyrelsen, Vejdirektoratet og Rigspolitiet har senest udarbejdet en strategi til forebyggelse af højresvingsulykker, som indeholder en række konkrete anbefalinger.

Trafiksikkerhedsbyer

I perioden fra 2010 til 2014 har forligskredsen bag ”Aftale om en grøn transportpolitik” hvert år udnævnt to trafiksikkerhedsbyer. Kriterierne for at blive trafiksikkerhedsby er, at byerne bl.a. planlægger nye og innovative trafiksikkerhedsmæssige indsatser, der bidrager til at reducere antallet af dræbte og tilskadedekomne i trafikken. Indsatsen skal være helhedsorienteret og på tværs af strukturer i samarbejde med bl.a. det lokale politi, regionale vejcentre og andre centrale aktører. Byerne skal derudover bidrage til at vidensdele med andre kommuner. Trafiksikkerhedsbyerne for 2014 er Esbjerg og Aalborg, hvor staten yder et bidrag til at løse trafiksikkerhedsmæssige problemer. Forligskredsen bevilgede 17,7 mio. kr. til de to byer, som selv bidrager med en egenfinansiering på mere end 33 procent af projektets omkostninger.

Transportministeriet

2.6. Tilgængelighed og bæredygtig mobilitet

Introduktion

Byer hænger funktionelt sammen med forstæder og nabobyer og indgår i forbindelser på tværs af kommune-, regions- og landegrænser. Det er bæredygtigt, når man kan komme let og hurtigt omkring i byen, og når det grønne transportvalg (gang, cykel, kollektiv transport, køretøjer med vedvarende energiteknologier mm.) gøres så tilgængeligt og attraktivt at benytte som muligt. Transportinfrastruktur er vigtig, fordi livskvalitet, konkurrencekraft og økonomisk vækst i det danske samfund er afhængig af stor mobilitet og effektive transportløsninger, der kobler samfund og borgere sammen. For at sikre bæredygtig mobilitet er det nødvendigt at gøre grønne transportformer tilgængelige og attraktive.

Kollektiv transport som bæredygtig mobilitet

På langt sigt handler tilgængelighed om lokalisering og byplanlægning, så boliger, virksomheder, institutioner og indkøbsmuligheder placeres ud fra et ønske om mindst mulig transport, høj grad af tilgængelighed og anvendelighed samt tæthed til velfungerende offentlig transport.

For at få rejsende til at vælge de kollektive transportmuligheder er det nødvendigt at få dem til at ændre vaner og rutiner. Dette kan være svært, hvis fordelene ved at skifte transportform ikke er åbenlyse. Regeringen har derfor igangsat initiativer, der skal understøtte en grønnere, mere effektiv og tilgængelig infrastruktur, så fordelene ved den kollektive transport styrkes.

Bustransport spiller en vigtig rolle i den kollektive trafik. Regeringens to buspuljer, fremkommeligheds- og passagerpuljen, har derfor til formål at forbedre fremkommeligheden og understøtte innovative tiltag, så den kollektive bustransport også fremover vil fremstå som et tilgængeligt og attraktivt alternativ til biltrafikken. Målsætningen med puljerne er således, at de skal udmønte sig i konkrete tiltag, der kan forbedre den kollektive trafik. Erfaringer viser, at den kollektive trafik kan konkurrere med bilen, når rejsetiden for de to er næsten den samme.

Nye måder at tænke bilkørsel på

Alle transportbehov kan ikke dækkes af kollektive løsninger. For nogle kan det rent praktisk ikke lade sig gøre, eller der kan være tale om, at det ikke er økonomisk bæredygtigt at drive busdrift i tyndtbefolkede områder. Her handler det om at nytænke den individuelle transport og gøre den mest mulig bæredygtig. For at understøtte dette har Energistyrelsen bl.a. uddelt midler til otte store partnerskaber om elbiler, hvor også barriererne for, at der kommer elbiler på markedet, analyseres. Det handler også om, at det skal gøres let og attraktivt at bruge bilen kombineret med andre transportformer. Det har altså ikke at gøre med "enten eller", men "både og" i en kombination af transportformer.

Mobilitet på tværs af grænser

Byer kan med fordel i højere grad tænkes som en del af en byregion, hvor man gør brug af hinandens ressourcer og kompetencer, da både problemer og mulige løsninger ofte går på tværs af bygrænser.

Der skal etableres samarbejde og arbejdsdeling med andre byer, og som dermed kan indgå i erfaringsudveksling. Et fælles narrativ og billede på ”byregionen” kan med fordel dyrkes, da det også kan styrke den økonomiske udvikling i regionen. En bæredygtig måde at forbinde byer med hinanden i byregioner på kan fx være ved at udbygge cykelsystemet (bl.a. med supercykelstier). Hvor der er længere imellem byerne, og kollektiv transport ikke er en mulighed, kan delebilsordninger og samkørsel være en mulighed, som også kan gøre landdistrikterne mere tilgængelige. Regeringen har derfor i regi af Nordisk Ministerråd nedsat en arbejdsgruppe, der skal se nærmere på bæredygtige byregioner.

2.6.1 CASE: fra gade til by – omdannelse af Odense bymidte

Udfordring

Transporten til og fra Odense midtby har i mange år været præget af biler, og bymidten har siden 1960'erne været delt i to af den 4-sporede Thomas B. Thriges Gade.

Løsning

I 2008 besluttede Odense Byråd at omdanne Thomas B. Thriges Gade fra befærdet vej til nyt byområde. Omdannelsen omfatter et areal på 51.000 m² og strækker sig 700 meter gennem den centrale del af Odense.

Omdannelsen af Thomas B. Thriges Gade skal sikre en sammenhængende, bæredygtig og tæt bymidte, som en del af den overordnede strategi, ”Odense – fra stor dansk by til dansk storby”. Et centralt element er integreringen af en ny letbane, der sikrer en højklaset of-fentlig trafikløsning med respekt for byrummet. Samtidig ledes biler uden om midtbyen via en ny ringvej over Odense Kanal.

I området planlægges det at opføre ca. 53.000 m² ny bebyggelse, der indrettes til boliger, erhverv og detailhandel. Når omdannelsen er færdig, vil passager, promenader og pladsdannelser binde de nye bebyggelser og nye byrum sammen med resten af bymidten.

Projektet tager udgangspunkt i det historiske gadenet; men bygningerne planlægges opført i et moderne og grønt udtryk. Fodgængere og cyklister får trygge ruter i det bilfrie område, og en letbane vil forløbe gennem området.

Under byområdet anlægges et sammenhængende parkeringsanlæg, der skal sikre god, tryk og nem adgang for bilister til bymidten.

Derfor er det bæredygtigt

Udbygningen af en højklasset kollektiv trafikløsning igennem Odense betyder, at der fremover findes et attraktivt alternativ til bilen for mange odenseanere, samtidig med at de rejsende som tidligere kørte gennem byen i bil nu ledes udenom. De nye bebyggelser, gode forbindelser og byrum underbygger samtidigt et aktivt og mangfoldigt byliv. De grønne tage, facader og byrum skal bl.a. være med til at håndtere regnvand i området og understøtte Odense som grøn by.

2.6.2 Regeringens initiativer

Elbilpartnerskab

Energistyrelsen har i 2013 og 2014 uddelt 36,6 mio. kr. til 8 store strategiske partnerskaber for elbiler. Samtidig er der uddelt 15 mio. kr. til 31 mindre projekter under forsøgsordningen for elbiler. Pengene fordeles fra to puljer, der blev oprettet i forbindelse med energiaftalen fra 2012. Projekterne indeholder 2.500 nye elbiler.

De strategiske elbilpartnerskaber omfatter bl.a. udrulning af offentlig ladeinfrastruktur, som vil understøtte et bybilprojekt med 400 elbiler i Københavnsområdet. Region Hovedstaden sætter sammen med private virksomheder og kommunerne i regionen knap 1.000 elbiler på vejene. I Østdanmark samarbejder Dansk Elbil Alliance med kommuner, virksomheder og organisationer om at øge antallet af elbiler med knap 500. Et partnerskab med et leasingfirma har udviklet et koncept målrettet kommuner og virksomheder, der indeholder fleksibel udlejning af 400 nye elbiler. 31 andre mindre forsøgsprojekter vil også sørge for, at der kommer elbiler på gaden.. I 2015 vil Energistyrelsen uddele samlet godt 8 mio. kr. til elbilpartnerskaber og projekter under forsøgsordningen for elbiler.

Klima-, Energi- og Bygningsministeriet

Togfonden DK

Med aftalen om En moderne Jernbane – udmøntning af Togfonden DK af 14. januar 2014 udmøntes 28,5 mia. kr. til et historisk løft af den danske jernbane.

Togfonden DK indebærer, at Timemodellen gennemføres, og at størstedelen af jernbanen i Danmark elektrificeres. Det betyder, at man fremover kan køre i moderne, klimavenlige el-tog på en time mellem Esbjerg-Odense, Aalborg-Aarhus, Aarhus-Odense og Odense-København.

Effekterne af de hurtigere forbindelser vil, takket være en smartere tilrettelæggelse af køreplanerne med prioriterede tog med korte skiftetider til Timemodellens tog, sprede sig til hele landet og kommer dermed også rejsende til gode uden for de store byer.

Togfonden DK betyder også, at der gennemføres hastighedsopgraderinger af en lang række regionale baner, som særligt vil komme danskere i yderområder til gode og forstærke de markante rejsetidsgevinster, som Timemodellen medfører.

Med aftalen er det bl.a. også besluttet at anlægge en helt ny bane til Billund, skabe forbedringer på jernbanen i Nordjylland og perronudbygning og niveau-fri udfletning ved Ny Ellebjerg station.

FlexTrafik

De borgere, der ikke har mulighed for at benytte den kollektive trafik, har mulighed for at benytte sig af flextrafikordningen. Denne ordning er behovsstyret, så kørslen tilrettelægges efter borgernes behov for kørsel og ikke efter en fast ruteplan. Flextransporten er helt eller delvist betalt af det offentlige.

Forligskredsen bag ”Bedre og billigere kollektiv trafik” afsatte i juni 2013 35,2 mio. kr. til at styrke den kollektive trafik i yderområder af landet. Pengene tildeles som støtte til en række lokale projekter, der f.eks. vil styrke busbetjeningen i områder, hvor passagergrundlaget ofte er lavt, hvilket gør det svært at drive kollektiv trafik.

Blandt de udvalgte projekter er bl.a. udvidelse af Rejseplanen med oplysninger om FlexTrafik og nye busruter i tyndt befolkede egne.

Ved aftalen blev knap 15,2 mio. kr. afsat til FlexDanmark med det formålet at samle alle trafiktilbud i én landsdækkende rejseplanlægning. Projektet inkluderer flextrafik i det samlede system af kollektiv trafik. Det betyder, at kunden, uanset hvor fra i landet, kan få en rejse fra dør til dør i en bestilling med en billet.

Udbygningen af Københavns metro

Fremtidens infrastruktur i hovedstadsområdet skal håndtere voksende trængselsudfordringer i og omkring København og de stigende trafikstrømme på tværs af regionen. Samtidig skal infrastrukturen i Københavns indre bydele kunne betjene de mange trafikanter inden for byens begrænsede areal.

Med det stigende befolkningstal og de deraf stigende trængselsudfordringer vil det imidlertid blive en udfordring at sikre, at trafikken i regionen også i fremtiden kan afvikles effektivt.

Et væsentligt fokus i løsningen af denne udfordring er udbygningen af metroen. Denne kan transportere mange mennesker på relativt lidt plads og bidrage til kollektiv transport på en bæredygtig måde.

Metroen udbygges derfor med en 15,5 km. lang Metrocityring med afgreninger til Nordhavn og Sydhavn. Cityringen kommer til at forbinde Indre By med brokvartererne og Frederiksberg med dens i alt 17 stationer.

Når den nye metroring åbner, vil 85 procent af københavnernes gå afstand under 600 meter til en metro- eller togstation. Det forventes, at den nye metrolinje vil ændre det trafikale rejsemønster i det centrale København til gavn for luftmiljøet i byen og niveauet af CO₂-udslippet.

Metroen er desuden med til at udvikle byen. Eksempelvis bliver jorden fra udgravningen af metroens stationer, tunneler og skakte fragtet til Nordhavn for at udbygge den nye bydel.

Ny Ellebjerg som nyt trafikknudepunkt

Ny Ellebjerg station ligger centralt for passagertrafikken i hovedstadsområdet, da jernbanen København-Køge-Ringsted, Øresundsbanen, S-togsringen og S-banen til Køge krydser hinanden her. Det gør Ny Ellebjerg til et nyt trafikknudepunkt for hele hovedstadsområdet. En udvikling af Ny Ellebjerg som trafikknudepunkt skaber bedre fremkommelighed og kortere rejsetider samt tiltrækker flere rejsende til den kollektive trafik til gavn for bl.a. passagertrafikken og klimaet. Som en del af udmøntningen af togfondsaftalen er der vedtaget en udbygning af Ny Ellebjerg station, herunder bl.a. etablering af perroner, trapper, elevatorer, overdækning m.v. på stationen, hvilket er første skridt i at udvikle Ny Ellebjerg som trafikknudepunkt.

Ny Nørreport

Under overskriften Ny Nørreport har Banedanmark, DSB og Københavns Kommune i perioden fra 2011 til 2015 gennemført en omfattende renovering af Nørreport Station - både over og under jorden.

Fjerntogsperronen og de underjordiske betonkonstruktioner er blevet renoveret, ventilationsanlægget er også blevet renoveret, så luftkvaliteten på stationen er blevet forbedret, og endelig er der blevet skabt en helt ny plads i gadeplan.

Der er kommet en trafikløsning for Nørreport, hvor al cykel-, bil- og bustrafik er samlet i et dobbeltrettet kørespor langs nordvestsiden af Nørre Voldgade, og dermed etableret en 'halv' ind mod Købmagergade og middelalderbyen. Dette giver et mere overskueligt og

brugervenligt byrum for fodgængere og passagerer til stationen. Videre giver det bedre skifteforhold til bus, tog og metro samt en generelt forbedret trafikafvikling i området. Med lettilgængelig cykelparkering til dobbelt så mange cykler er Nørreport også med til at gøre København til verdens bedste cykelbyer.

Til sammen er tiltagene for Ny Nørreport station med til at skabe en bedre og mere sikker fremkommelighed for de 250.000 daglige rejsende.

Letbaner

Letbaner i de fire største danske byer skal være med til at styrke den kollektive trafik og afhjælpe trængslen i byerne. Ydermere understøtter letbaner en grøn udvikling inden for transport

Aarhus Letbane

Letbanen i Aarhus forventes at blive Danmarks første letbane. Første etape af letbaneprojektet i Aarhus blev besluttet d. 16. maj 2012 og er planlagt som en sammenkobling mellem Odder- og Grenaabanen over Aarhus H med en udvidelse på 12 km fra Åhavevej via Aarhus H, langs havnen, op ad Randersvej forbi Skejby Sygehus til Lisbjerg og videre til Lystrup Station, hvor der er planlagt en sammenkobling med Grenaabanen.

Aarhus Letbane skal knytte byer og bydele i Aarhusområdet tættere sammen og gøre det lettere for pendlere at komme til og fra arbejde. Letbanen forvandler to eksisterende jernbaner – Odderbanen og Grenaabanen – til en eldrevet letbane og forbinder banerne med et ekstra og nyt letbanespor fra Lystrup via Skejby, Randersvej og den nye havneplads til Aarhus H.

Odense Letbane

Med finansloven for 2014 blev der afsat 1,1 mia. kr. fra statslig side til finansiering af Odense Letbane. Foruden staten bidrager også Odense Kommune og Region Syddanmark til finansieringen af Odense Letbane. Letbanen bliver 14,4 km lang og skal bl.a. betjene Odense Banegårdscenter, Rosengårdscenteret, Syddansk Universitet, Nyt Odense Universitetshospital og Hjallese Station. Letbanen forventes at få ca. 10-11 mio. passagerer årligt, og det er planen, at den åbner i 2020.

Letbane i Ring 3

Staten, Region Hovedstaden og de 11 kommuner i Ringby-samarbejdet indgik den 20. juni 2013 en principaftale om en kommende letbane på Ring 3 vest for København. Letbanen bliver 27 km lang med 27 stationer. Letbanen bliver en vigtig opgradering af den kollektive trafik på tværs af S-togsfingrene i hovedstadsområdet og vil komme til at betjene DTU, Herlev og Glostrup Hospitaler samt en lang række store bolig- og erhvervsområder langs Ring 3. Letbanen forventes at kunne åbne i 2020.

Aalborg Letbane

Med finansloven for 2015 er der aftalt et tilskud på 830 mio. kr. til en letbane i Aalborg. Letbanen er planlagt til at være godt 12 km lang og have 24 stationer. Letbanen er tænkt sammen med det kommende universitetshospital ved Aalborg Universitet. Med denne letbane får den kollektive trafik i Aalborg et betydeligt løft, der også vil være en stor gevinst for byudviklingen.

Transportministeriet

2.7. Byerne som omdrejningspunkt for grøn omstilling og klimatilpasning

Introduktion

Bæredygtig byudvikling omfatter både nutidens og fremtidens byer som drivere for den grønne omstilling, så der også er et rent miljø og bynær natur for kommende generationer. Potentialet for en deraf følgende grøn eksportvækst med grønne arbejdspladser er ligeledes til stede. Det handler om at tænke på tværs af sektorer, fagligheder og privat-offentlig opdeling, og det dækker over et bredt spektrum af grønne og blå innovative byløsninger, der kan være med til at håndtere øgede regnmængder, stigende temperaturer og ressourceknaphed samt gøre byerne til gode og sunde steder at leve. Omstillingen til en mere grøn udvikling kræver både en langsigtet og strategisk indsats samt prioritering.

Energiplanlægning og –udveksling

Den grønne omstilling har overordnet at gøre med, at vi skal gå fra sort til grøn energi. I energiaftalen af 22. marts 2012 er det regeringens langsigtede mål, at Danmark skal være 100 pct. baseret på vedvarende energi i 2050. Det er en omstilling og proces forbundet med vidtgående udfordringer, men også store muligheder. Det vil have konsekvenser for klima, borgere og erhvervsliv samt den menneskelige interaktion med omgivelser - og det har implikationer for måden, vi planlægger og udvikler byer på.

Det handler i store træk om strategisk energiplanlægning mellem kommuner, lokale virksomheder og energiselskaber, som kan danne grundlag for den videre prioritering og erfaringsdeling. Fx skal den grønne superpulje støtte etablering af partnerskaber med kommuner, der går foran på klimaområdet. Det handler også om erfaringsdeling og best practice-eksempler, som kommunerne kan bruge til inspiration.

Moderne teknologier har stor indflydelse på fremtidens energiplanlægning og –udnyttelse, og regeringen har derfor opstartet et nyt Smart Energy-partnerskab på tværs af energisektorens aktører. Partnerskabet skal, i tæt dialog med eksisterende initiativer og samarbejder inden for forskning, udvikling og demonstration, bane vejen for storskalaprojekter, der kommer så tæt på markedet som muligt, og som har potentiale for at opnå et kommercielt niveau.

Ligeledes fokuseres på, at bygninger bygges og renoveres til et lavt energiforbrug og med mindst muligt ressourceforbrug samt at ny teknologi åbner op for en mere bæredygtig udnyttelse af ressourcer, tid og materialer.

Vand og natur i byerne

Byplanlægning spiller en vigtig rolle ift. den bæredygtige og grønne udvikling af vores samfund. Vi skal samtænke, hvordan håndtering af regnvand i byen og sundhedsfremmende indsatser kan gå hånd-i-hånd og understøtte en udvikling af en stærk rekreativ grøn infrastruktur, der over tid kan være afsæt for ændringer i større skala af bystrukturer.

Kommunerne er allerede godt i gang med at tænke byliv og klimatilpasning sammen, fx Selsmosen i Taastrup by, hvor en nødvendig udvidelse af et regnvandsbassin gjorde mosen til en livlig vandpark med mange attraktioner. Netop opsamling af overskydende regnvand kan med fordel være synligt i bybilledet og dermed bidrage til at inkorporere en mere spændende og levende by, hvor tekniske anlæg og løsninger indgår som en naturlig del af byens rum, og som har flere funktionaliteter alt efter vejr og årstid.

Grøn udvikling og arbejdspladser

I Danmark er vi verdenskendt for vores grønne løsninger og miljøstandarder. Cykelkultur, vindmøller og anvendelse af lokale eller skandinaviske fødevarer er alle en del af den samlede grønne pakke, man i udlandet lader sig inspirere af. Vi har en stigende eksport af grøn teknologi, og inden for en række brancher er danske virksomheder markedsledere. Danmark er for eksempel i dag den relativt største eksportør af energiteknologi og energiudstyr i EU-15, og eksporten udgør knapt 10 pct. af den samlede danske eksport. Eksport af smarte løsninger på moderne udfordringer er således en ekstra gevinst ved den grønne omstilling. Danske virksomheder skal også i fremtiden være i førersædet, når det kommer til innovation og grønne løsninger.

Som led i gennemførelsen af EU 2020-strategien er det besluttet, at minimum 5 pct. af alle regionalfondsmidler skal anvendes til bæredygtig grøn byudvikling. Det indeholder et grønt vækstpotentiale for de kommuner, der i samarbejde med fx innovative virksomheder, forsyningsselskaber eller andre kan lave de bedste løsninger. Regeringen arbejder hele tiden på at sikre de bedste rammevilkår for en konkurrencedygtig dansk branche for grønne løsninger.

2.7.1. CASE: Skt. Kjelds Kvarter - Danmarks første klimakvarter***Udfordring***

Vores byer skal indstille sig på at skulle håndtere øgede regnmængder og klimaændringer i fremtiden. Skt. Kjelds Kvarter på Østerbro i København er udnævnt til udstillingssted for klimatilpasning i København. Formålet er at levere inspiration til at se de øgede regnmængder som en ressource, der kan udnyttes til at skabe en grønnere og mere blå by. Der arbejdes derfor konkret på at udvikle metoder, der skal bruges, når København skal forberedes til fremtidens større regnmængder. Samtidig giver byomdannelsen anledning til at se nærmere på, hvordan kvarteret kan åbnes mere op for beboerne i form af flere grønne pladser og opholdssteder.

Løsning

Kommunen arbejder, gennem områdefornyelsen, overordnet med omdannelser af pladser, gårde og gader, men områdets beboere har også selv sat gang i forskellige mindre projekter, som både er til gavn for klimatilpasningen og levestederne. Disse projekter omfatter for eksempel etablering af plantekasser, regntønder ved nedløbsrør, grønne bede og grønne tage på cykelskurene.

På toppen af et af områdets bygninger ligger desuden Danmarks første tagfarm. På taget dyrker foreningen ØsterGRO økologiske grøntsager, holder høns og passer bistader. Ligesom de afholder workshops, hvor man for eksempel kan lære at slynge honning, og inviterer til middage under åben himmel i tredje sals højde.

Initiativerne fra borgerne bliver også understøttet med midler fra områdefornyelsen. Områdefornyelsen Skt. Kjelds Kvarter har således afsat midler til en grøn pulje, som borgere i området kan søge, hvis de gerne vil sætte gang i mindre klimatilpasningsprojekter.

Derfor er det bæredygtigt

Udviklingen af dels de store kommunale projekter og dels de mindre borgerdrevne projekter bidrager til at skabe dynamik og ejerskab i området, samtidig med, at beboere og borgere begynder at forstå sammenhænge når de tekniske anlæg kommer til syne og ikke graves ned. Bl.a. bliver det synligt for borgerne, at det er nødvendigt at holde afløb fri for blade og andet i ekstremesituationer. Derudover har områdefornyelsen til opgave at udfor-

dre administrative begrænsninger og samler kommunens forskellige forvaltninger og fagområder om ét fælles mål.

2.7.2. Regeringens initiativer

Bæredygtig urbanisering i Kina

Der er etableret et netværk af regioner, kommuner, boligorganisationer og virksomheder, der skal fremme danske virksomheders eksport af varer og tjenesteydelser til de hastigt voksende kinesiske byer. Det sker gennem kontakter til kinesiske myndigheder og med afsæt i danske demonstrationsprojekter i kommuner og regioner. Netværket har etableret en elektronisk vidensdelingsplatform www.dc-cooperation.dk. Endvidere udbyder netværket kompetenceudviklingstilbud og konferencer målrettet embedsmænd fra kommuner og regioner. Endelig bistår netværksmedlemmerne hinanden ved tilrettelæggelsen af ind- og udgående besøg. Ministeriet for By- Bolig og Landdistrikter har etableret netværket i samarbejde med Eksportrådet.

EU's Regionalfond til udvikling af bæredygtige grønne byer

5 pct. af regionalfondsmidlerne i 2014-2020 er øremærket bæredygtig grøn byudvikling i de største danske byer. Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter er formand for indstillingsudvalget, der skal indstille om anvendelsen af midlerne til Erhvervsstyrelsens endelige afgørelse. I alt er der ca. 72 mio. kr. til rådighed for indsatsen.

I 2020 forventes op mod 80 pct. af Europas befolkning at bo i byer. Det betyder, at der vil komme mere og mere pres på byerne og deres ressourcer. Midlerne i puljen til bæredygtig, grøn byudvikling kan derfor søges til at udvikle og afprøve konkrete løsninger eller metoder, der har til formål at reducere energiforbruget i byer samt den efterfølgende formidling af resultaterne. Kommuner med byer, der har over 30.000 indbyggere, kan søge midlerne.

Yderligere information om medlemmerne af indstillingsudvalget, temaer, ansøgningsprocedurer og frister er offentliggjort på www.regionalt.dk og www.mbbi.dk.

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

Pulje til fremme af partnerskab om strategisk energiplanlægning (SEP-puljen)

Som led i energiaftalen af 22. marts 2012 er der afsat en pulje på 19. mio. kr. til fremme af partnerskaber om strategisk energiplanlægning (SEP) mellem kommuner, lokale virksomheder og energiselskaber. Den strategiske energiplanlægning i kommunerne omfatter alle former for energiforbrug og energiforsyning inden for kommunernes geografiske område. SEP er i sit udgangspunkt helhedsorienteret og langsigtet og tilvejebringer et grundlag for

kommunernes prioritering af deres indsats de kommende år. SEP fokuserer på strategiske valg og indsætter, og samarbejde mellem myndigheder og aktører er en nødvendig forudsætning. Det er frivilligt for kommunerne, om de vil gennemføre en strategisk energiplanlægning.

Formålet for staten med at understøtte strategisk energiplanlægning i kommunerne er, at kommunerne - gennem deres planlægning og administration - understøtter den langsigtede omstilling af energisystemet væk fra fossile brændsler, herunder understøtter realiseringen af energiaftalen af 22. marts 2012. Kommunerne har samtidig en egeninteresse i denne planlægning med henblik på at fremme grøn vækst lokalt, at fremme en klima- og miljøvenlig energiforsyning, sikre stabile energipriser m.v. Puljens midler er tildelt 6 regionale/tværkommunale projekter, som i alt dækker 96 af Danmarks 98 kommuner samt 6 øvrige projekter, der dækker én eller flere kommuners geografiske område. Udover kommuner deltager over 80 andre aktører som partnere i projekterne. I alt er der tale om en planlægningsindsats på over 50 mio. kr. i 2014 og 2015.

Pulje til partnerskaber om pilotprojekter for kommunale klimaindsatser (Den grønne superpulje)

I den energipolitiske delaftale af 26. juni 2013 mellem regeringen og Enhedslisten om den grønne superpulje er der bl.a. afsat 6 mio. kr. til at støtte etablering af partnerskaber med kommuner, der går foran på klimaområdet. Puljen støtter pilotprojekter i kommuner, der ønsker at være foregangskommune i at forberede og demonstrere en omstilling af energiforsyningen til at blive helt uafhængig af fossile brændsler.

Mulighederne for energiomstillingen afhænger i høj grad af, i hvor høj grad en kommunes energiforsyning hænger sammen med nabokommunernes. Der støttes derfor både pilotprojekter i en "ø-kommune" med begrænset energiudveksling med nabokommunerne og i en "almindelig kommune".

Projektperioden for projekter under både SEP-puljen og den grønne superpulje er 1. januar 2014 – 1. juli 2015.

Energistyrelsen og KL oplyser på deres hjemmesider om de 14 støttede projekter under SEP-puljen og den grønne superpulje. Endvidere offentliggør og opdaterer Energistyrelsen løbende vejledningsmateriale og værktøjer om strategisk energiplanlægning på kommunalt/regionalt niveau.

Strategi for energirenovering

Regeringens langsigtede mål om at energiforsyningen skal baseres på vedvarende energi fra 2050 forudsætter dels, at energiforsyningen omstilles fra fossile brændsler til vedvarende energi, og dels at der gennemføres betydelige reduktioner i energiforbruget. Da en

stor del af energiforbruget benyttes til opvarmning og varmt vand i de eksisterende bygninger, som også forventes at være i brug i 2050, skal der gennemføres energibesparelser i den eksisterende bygningsmasse.

Regeringens strategi for energirenovering af bygninger fastlægger regerings politik til sikring af, at der gennemføres energibesparelser i den eksisterende bygningsmasse. Strategien omfatter 21 initiativer, der tilsammen forventes at medføre, at energiforbruget i eksisterende bygninger reduceres med 35 pct. frem til 2050.

Smart Energy-partnerskab

Som opfølgning på regeringens Innovationsstrategi fra 2012 og Smart Grid-strategi fra 2013, hvor behovet for øget samarbejde blev fremhævet, har Klima, Energi- og Bygningsministeriet påbegyndt etableringen af et Smart Energy-partnerskab. Partnerskabet skal spille en central rolle i målsætningen om at gøre Danmark fossilfri i 2014 og skal gennem storskalaprojekter arbejde med integration af el-, fjernvarme- og gassystemerne for derved at skabe et mere fleksibelt og automatiseret energiforbrug.

Klima-, Energi- og Bygningsministeriet

Bæredygtige byregioner

Regeringen vil i regi af Nordisk Ministerråd arbejde for, at der i det nordiske samarbejde sættes fokus på den fysiske planlægnings bidrag til at styrke de store byers placering i de internationale netværk. Formålet med arbejdsgruppen er at udvikle gode modeller for bæredygtige byregioner og bidrage til udviklingen af planlægningsværktøjer for byområder i vækst hvor udviklingen af erhvervslivet, sociale spørgsmål, fysisk planlægning samt klima- og miljøhensyn anskues i en større sammenhæng.

Arbejdet løber fra 2013 til 2016.

Inspirationskatalog til den bæredygtige by

Byernes planlægning og udvikling spiller en central rolle i forhold til at sikre en bæredygtig udvikling af samfundet. Størstedelen af den danske befolkning bor i byer, og det er her, vi finder løsningerne på mange af de udfordringer, som samfundet står overfor.

En bæredygtig byplanlægning er kompleks og sikres ikke alene af den enkelte borger, virksomhed eller kommune. Det handler om at styrke samspillet mellem offentlige og private initiativer i udviklingen af byen og gøre det nemt og attraktivt for aktørerne at foretage bæredygtige valg.

Naturstyrelsen har derfor med bidrag fra en række eksterne aktører formuleret en række anbefalinger til en bæredygtig byplanlægning. Inspirationskataloget sætter fokus på, hvordan den fysiske planlægning kan styrke danske byers muligheder for at løse de aktuelle udfordringer med stigende urbanisering, ressourceknaphed, manglende vækst, klimaforandringer og miljøproblemer.

VandPlus

Danmark kan i fremtiden forvente flere og mere ekstreme regnskyl, hvilket udfordrer byernes håndtering af de store mængder nedbør.

VANDPLUS er et partnerskab mellem Lokale- & Anlægsfonden og Realdania i samarbejde med Miljøministeriet. Målet med projektet er at gennemføre fire innovative klimatilpasningsprojekter, som kombinerer håndtering af regnvand med rekreative formål og dermed udforsker de muligheder for merværdi og synergi, der ligger i et samarbejde mellem kommuner og forsyningsselskaber.

Tilsammen er der uddelt 12 mio. kr. til i alt fire klimatilpasningsprojekter. De fire udvalgte projekter i Viborg, Gladsaxe, Solrød og Frederiksberg kommuner demonstrerer på forskellig vis, hvordan klimatilpasning kan kobles til sociale og bevægelsesmæssige tiltag, som gør vores byer sjovere og bedre at bo i.

Yderligere information om VANDPLUS og demonstrationsprojekterne findes på hjemmesiden: klimatilpasning.dk/VandPlus

(Alle fire projekter er pt. under udførelse)

Danmark 2050

Dansk Arkitektur Center gennemfører i 2014 et større samarbejdsprojekt for Miljøministeriet, Kulturministeriet, Erhvervs- og Vækstministeriet, Klima-, Energi- og Bygningsministeriet og Realdania med en række kommuner og private parter som deltagere under titlen Danmark 2050. Projektet har til formål at udarbejde scenarier for, hvordan Danmark frem mod 2050 lever op til såvel den nuværende som den tidligere regerings mål om at blive fri af fossile brændsler.

Biodiversitet og grønne byer

I 2013 har Københavns Universitet udarbejdet en rapport for Naturstyrelsen om, hvordan biodiversitet kan fremmes i byerne – ud fra gode eksempler i ind- og udland. Med udgangspunkt i Københavns Universitets rapport har Naturstyrelsen i samarbejde med KL udarbejdet en pjece ”Biodiversitet og grønne byer. En eksempelsamling til byplanlæggere og beslutningstagere”.

Miljøministeriet

Biogas som drivmiddel

Gas i tunge køretøjer

Trafikstyrelsen har i de første tre ansøgningsrunder givet tilskud til forsøg med brug af gas i tunge køretøjer. Formålet er at lave demonstrationsprojekter, der skal bidrage med praktisk erfaring med anvendelse af gas i busser og renovationsbiler, herunder praktiske drifts-erfaringer. Herudover skal det bidrage med øget viden om energi- og miljøforhold samt de økonomiske perspektiver ved anvendelse af gas som drivmiddel.

Transportministeriet

Gas i tung transport

Energistyrelsen har i 2014 bevilliget knap 10 mio. kr. til fremme af gas i tung transport med hovedfokus på biogas. Midlerne er blandt andet uddelt til opstilling af en række gastankstationer, herunder en station i Skive til tankning af bybusser og en station ved Vestforbrændningen til tankning af renovationskøretøjer, som typisk betjener Storkøbenhavn. Yderligere 10 mio. kr. vil blive udmøntet i løbet af sidste kvartal i 2015 rettet mod lignende projekter i tung transport.

Klima-, Energi- og Bygningsministeriet

3. ANNEKS

3.1 Kommissorium for en social og grøn bæredygtig bypolitik

Maj 2014

Byerne står over for en lang række udfordringer, der kræver omstilling og fælles retning. Samtidig er det i byerne, at størstedelen af den økonomiske vækst skabes, og det er fra byerne, der genereres vækst til oplandet.

Flytningen fra mindre byer og landdistrikter samt byernes stigende attraktivitet medfører voksende byer i Danmark. Det betyder et øget behov for at udvikle byer, der er bæredygtige i en økonomisk, social og grøn kontekst.

Regeringen har i den sammenhæng igangsat en række initiativer, der sammen med allerede eksisterende muligheder vil bidrage til en bæredygtig udvikling af byerne, herunder blandt andet:

- *Det boligsociale område:* Fremrykning og forhøjelse af Landsbyggefondens renoveringsramme, nedsættelse af den kommunale grundkapital til almene boliger og indsats for at udsatte boligområder udvikler sig til attraktive bydele.
- *Byområdet:* Initiativer på byfornyelsesområdet vedrørende områdefornyelse samt forsøg og udvikling. Nedsættelse af tænketanken BYEN 2025– Fællesskabet og det gode liv, der primo 2014 kommer med forslag til, hvordan segregering i byerne kan imødegås ved et styrket fokus på fællesskabet i byerne. Smart city netværkets arbejde, hvor kommuner og vidensinstitutioner ser på data og digitale muligheder i forhold til byledelse.
- *Det grønne område:* Naturplan Danmark samt indsatser vedrørende bæredygtig byplanlægning, herunder ”Byliv, der betaler sig”, ”Redskaber til den bæredygtige by”, ”Bevægelse i alle planer” og ”Provinsbyernes planlægning”
- *Klimaområdet:* Regeringens Klimaplan, nationale og lokale handlingsplaner for klimatilpasning, Energirenoveringsstrategien, Byggepolitisk Strategi og initiativer under Energiaftalen for 2012-2020: Pulje til fremme af partnerskaber om strategisk energiplanlægning og pulje til fremme af partnerskaber for infrastruktur til elbiler.

- *Transportområdet*: Trængselskommissionen og andre tiltag vedrørende tilgængelighed til og i byen. Roadmap 2050 for en transportsektor forsynet med vedvarende energi i 2050

Tilsammen er det initiativer, der på forskellige måder vil udvikle byerne i en ny grøn og social bæredygtig retning. Mange af initiativerne udmøntes imidlertid lokalt og i nogle tilfælde sektoropdelt, hvilket ikke udløser det potentiale, der ligger i, at indsatserne koordineres.

Der er brug for at se på byerne i et helhedsperspektiv. Derfor vil regeringen udarbejde en samlet grøn og social bæredygtig bypolitik, der viser en fælles retning for de mange eksisterende og planlagte sociale og grønne omstillingsinitiativer mv. og sikrer en koordinering af disse.

Opgaven

Arbejdet med en bæredygtig bypolitik skal med udgangspunkt i allerede igangsatte initiativer og indsætter synliggøre, hvordan byerne kan danne rammen om en bæredygtig udvikling.

Der nedsættes en tværministeriel arbejdsgruppe, som skal:

- Identificere og sammenstille allerede besluttede nationale målsætninger og initiativer, der har betydning for bypolitikken.
- Tydeliggøre og eksemplificere strategisk tværgående bypolitiske muligheder, herunder både igangsatte centrale initiativer samt initiativer drevet af kommuner og private aktører. Der kan fx ses på, hvorledes klimahensyn sammentænkes med by- og områdefornyelse, og hvordan bæredygtig byplanlægning kan spille sammen med disse. Derudover kan der ses på nye samarbejdsformer mellem det offentlige, borgere og private aktører, anvendelse af informations- og kommunikationsteknologi og ”smart city-elementer”, der sammentænker løsninger på tværs af sektorerne i byen.
- Vurdere synergieffekter, der kan opnås ved at tænke på tværs af traditionelle forvaltningsmæssige skel, herunder nationale og internationale eksempler på, hvordan effekterne af bypolitiske initiativer kan styrkes, og ressourcerne anvendes mere effektivt, når forskellige indsætter bliver koordineret og tænkt sammen i en bæredygtig kontekst.

Arbejdsgruppen skal med udgangspunkt i ovenstående komme med forslag til, hvordan allerede planlagte og igangsatte initiativer i højere grad politisk og kommunikativt kan udgøre en samlet grøn og social bæredygtig bypolitik og eksemplificere dette.

Organisering

Arbejdet organiseres ved nedsættelse af den tværministerielle arbejdsgruppe. Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter varetager formandskabet og varetager sekretariatsfunktionen. I arbejdet deltager desuden Miljøministeriet, Kulturministeriet, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold, Klima-, Energi og Bygningsministeriet samt Transportministeriet.

Arbejdet med bypolitikken tilrettelægges i lyset af det arbejde, som finder sted i de enkelte ministerier og i

regeringens Trængselskommission, Det tværministerielle embedsmandsudvalg for klimatilpasning og arbejdet med regeringens klimaplan mv.

Arbejdsgruppen skal i sit arbejde inddrage borgere og relevante aktører, herunder bl.a. kommuner og erhvervsliv.

Arbejdet skal munde ud i inspirationsmateriale til, hvordan de iværksatte initiativer kan koordineres med henblik på, at der udarbejdes en samlet social og grøn bæredygtig bypolitik. Resultatet forelægges regeringens økonomiudvalg ultimo 2014.

Arbejdet gennemføres inden for ministeriernes eksisterende økonomiske rammer.